

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXXI

МАРТ 1910

БРОЈ 3

ХИЉАДИТИ САСТАНАК

ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

Законом о устројству Министарства Просвете и Црквених Послова, од 14 јануара 1880 године, установљен је Главни Просветни Савет, „да би Министарство Просвете и Црквених Послова могло успешно, доследно, са државном идејом и сувременом науком сагласно управљати свеколиком вишом и основном наставом и поуздано давати користан правац општој народној и стручно-научној образованости.“ Одмах за овим, 1 марта 1880 год., дошао је закон о уређењу Главног Просветног Савета, „који ће министру давати своје мишљење у свима важнијим питањима више и ниже наставе, школског унутарњег и спољног развитка и школске наставне и научне књижевности.

Овај просветни закон добива малена кнежевина Србија готово истих дана када се и у великој и просвећеној Француској сличан закон проглашује.

Од тога времена протекло је тридесет година, а за овај низ година Главни Просветни Савет је имао *девет стотина деведесет и девет* редовних састанака, на којима је вршио послове одређене му законом.

На хиљадитом састанку потребно је било да се Главни Просветни Савет часком задржи, и осврне у назад, да баци поглед на радове своје у прошлости. Он је то и

учинио на своме свечаном састанку на дан 19 децембра 1909 године, на који су били позвани сви пређашњи министри просвете, сви пређашњи и садашњи редовни и ванредни чланови његови.

А како је соба, у којој Главни Просветни Савет држи обично састанке своје, била мала да прими оволики скуп просветних радника, то је свечани састанак држан у дворници Треће Београдске Гимназије.

При прегледу радова својих са девет стотина деведесет и девет састанака, Главни Просветни Савет је увидео светле моменте у прошлости, какви се могу пожелети и у будућности, а умотрио је и неосветљене стране у прошлости, које је потребно осветлити у будућности. То је и циљ свакоме освртању у назад, као што је циљ и овом хиљадитом састанку.

„Просветни гласник“, службени лист Министарства Просвете и Црквених Послова у краљевини Србији, који је почетком ове године ступио у тридесет-прву годину својега живота, отварао је листове своје и доносио радове Главнога Просветног Савета од постанка његова. А сада, у овој свечаној прилици, посвећује цео овај број радњи његова хиљадитог састанка.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

ЗАПИСНИК

Главног Просветног Савета — 1000 свечани састанак, који је држан 19 децембра 1909 г., у Београду.

Били су: Министар просвете и црквених послова Јован М. Жујовић; председник др. Михаило Петровић; потпредседник Миљивоје Ј. Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Миљивоје Симић, Јосиф Ковачевић, Љубомир М. Протић, др. Душан Рајчић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: др. Светозар Стевановић, Павле Љотић, Чедомиљ Петровић, Живојин Ј. Јуришић, Миљивоје Вашић, Јосиф Маринковић, Ђорђе Јовановић, Светислав Поповић, Грујица Аџе-мовић; присуствовали су као гости: др. Владан Ђорђевић, Драгутин Стаменковић, Милош Давидовић, др. Милан Јовановић — Ватут, Михаило Марковић, Сретен Ј. Стојковић, Стеван Ловчевић, Васа Димић, Ђорђе Х. Нинић, Ђорђе С. Стојковић, Љубомир Миљковић, др. Петар Вукићевић, Хенрих Дилер, Мита Живковић, Стеван Фотић, Димитрије Тричковић, Бошко Савић, Павле Аршинов, Никола Лазић, Милутин Драгутиновић, Миленко Вукићевић, Михаило Ђорђевић, протојереј Добросав Ковачевић, Владимир Д. Стојановић, Радосав Васовић, др. Светозар Марковић, Лазар Ј. Обрадовић, Михаило Милошевић, протођакон Љубомир Марковић, Михаило Стевановић, Михаило Станојевић, Димитрије Соколовић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

Министар просвете и црквених послова отвара састанак овим говором:

Господо,

У раду и трајању људских установа, исто као и у животу појединаца, има датума, на којима се људи радо задржавају, те, осврћући се у назад, сведе рачун о прошлости раду и животу и по њему корегију своје послове за будућност.

Стога је и Главни Просветни Савет имао пуно право, што је овај хиљадити састанак посветио једноме бар кратком погледу на своју већ прилично велику прошлост. Случај је угодан што овом при-

ликом Савет има да приступи и старању како да се увелича један од најславнијих спомена на најстаријег просветног раденика у новоослобођеној Србији, на Доситија Обрадовића.

Пригодније обележје овог свога особенога миленијума Просветни Савет тешко да је могао наћи.

Пре но што почнемо слушати излагање кратке историје Главног Просветног Савета допустите мени да вас подсетим с каквом је побудом ова установа узаконена. Ево те законске побуде: „Да би Министарство Просвете и Црквених Послова могло успешно, доследно, са државном идејом и савременом науком сагласно управљати вишом и основном наставом и поуздано давати користан правац општој народној и стручно — научној образованости: установљава се Главни Просветни Савет.....“

Законодавац је дакле претпостављао да Министарство Просвете може свој задатак успешно вршити само уз помоћ Просветног Савета.

Од Просветног Савета законодавац очекује да он одржава доследност у просветном раду. Као да је предвиђао да ће се за непуних тридесет година трајања овог Савета написати четрдесет и три указа о постављању министара просвете!

Законодавац је и Просветноме Савету изречно ставио у аманет државну идеју Србије као да се побојавао да се иста у оволиким политичким променама и трзавицама понекада може и занемарити.

То је, у кратко исказан, велики и битни задатак Главног Просветног Савета.

Просветни се Савет неће данас својим радом хвалити и величати, али слободно сме рећи да се старао да своју дужност савесно врши. Ако би когод нашао да ни Просветни Савет није свагда „успешно, доследно, са државном идејом и савременом науком сагласно“ помагао управљати српском просветом, тога ваља прво опоменути да ни у његовоме саставу нема довољно трајности; и он се мења сваке друге године. А у овоме обиму своме, никада се не може ни саставити тако потпуно да би могао одговорати на сва стручна и научна питања, која му се по закону могу стављати.

Ипак зато неоспорно је: да је улога Просветнога Савета често пута била велика и драгоценна. Поменућу само његову готово пресудну радњу у оној просветној реформи, која је извођена већ првих година његова постанка. Али је истина да и најпросвећеније министарске главе боље раде уз суделовање Савета, комисија, комитета. Просвету не подиже једна глава већ збир умова. За садашње стање у просвети дугујемо захвалност свима раденицима у прошлости. С тога у овој прилици ја изјављујем захвалност свима бившим и садашњим члановима Главног Просветног Савета на њиховом добровољном раду.

Затим је г. *Љубомир М. Протић*, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, редован члан Савета, прочитао преглед досадањег рада Главног Просветног Савета (види на стр. 156.), а *председник Главног Просветног Савета* држао овај говор:

Господо,

Из прегледног рада Главног Просветног Савета од његовог постанка до данас, од његове прве до хиљадите седнице коју смо данас доживели, а тако исто и из целокупног искуства које смо сви чланови ове установе стекли, радећи у њој, држим да је у свакоме од нас створена јасна слика о томе што је до данас у својој суштини био Главни Просветни Савет, каква му је била улога у стварању и одржавању целокупне просветне зграде у нашој земљи и каква би требала да та улога буде па да Просветни Савет буде оно што сваки од нас осећа да би он требао да буде. Та је слика једна иста код свију нас који смо као редовни, или као ванредни чланови пролазили кроз ову установу у току њенога тридесетогодишњег непрекидног функционисања. Она у главним потезима изгледа овако: Главни Просветни Савет је неоспорно био од јака утицаја при развоју просветних питања код нас; он је несумњиво био, бар у појединим моментима, моћан фактор за давање правца нашој просвети и центар од кога су полазиле директиве за многе и многе паметне ствари у настави и у опште у просвети. Али, уверен сам тако исто да сваки од нас добро осећа да Просветни Савет, овакав какав је до сад био и какав је и данас, није оно што би требао да буде па да може одговорити ономе идеалном задатку који му се са правом придаје и који сваки од нас види у даљини као светлу а до данас неприступачну тачку. Међутим сви ми знамо да то није ни у колико стајало до чланова Савета, који су увек и свима приликама са преданошћу вршили додељене дужности. Узрок, господо, треба тражити на другоме месту; треба га тражити у самој суштини ове установе, у самим дужностима и правима која су јој придата, а која *искључују сваку иницијативу* од стране Савета и своде његову улогу на веома скучену улогу једнога саветодавца, који има дужност и право да даје своје мишљење само о оној специјалној ствари која му се упуту и да се при томе креће само у ономе ускоме оквиру који му се при томе у напред значи. А какве су врсте питања која Савет има да решава на место правих наставних и просветних питања која би имала да представљају право земљиште његовог рада, није потребно да набрајам у овоме скупу људи који су имали прилике да све то виде, и који знају да су много чешће имали да решавају ситна административна питања за која није ни мало потребна компетенција оваквога једног скупа људи, него што су имали да расправљају замашнија, важнија и основнија питања која задиру у суштину наставе и просвете.

Господо,

Данас, на крају хиљадите седнице ове наше установе, чија би права улога требала да буде улога центра одакле би полазиле директиве за целокупан просветни напредак у нашој земљи, нека и преко свих прописа и уредаба буде допуштено Главном Просветном Савету, да и он, бар у оваквој једној прилици, узме и сам једну иницијативу. Нека му је допуштено да изрази једну жељу господину Министру просвете који му указује част узимањем учешћа у његовом данашњем раду. Та је жеља, за коју сам сигуран да је жеља свију оних који су до сада као редовни и ванредни чланови узимали учешћа у раду Савета, ова: да се Главном Просветном Савету даду одрешеније руке у раду и шире поље рада, *да му се да могућности да ради и по својој иницијативи* да чини предлоге о просветним питањима и онда кад није о њима непосредно питан, и да се у колико је могуће више ослободи оне масе ситних личних питања, која су или чисто административне природе или их је лако једном за свагда регулисати законом и уредбама; једном речи: да му се да могућности да се бави онаквим радом у каквоме се и састоји његова права и идеална улога. Осим тога, да се Главни Просветни Савет реорганизује и у погледу поделе рада, *стварањем секција за основну, средњу и стручну наставу*, тако да сваки посао у Савету дође у руке онима који су за то најпозванији.

Ја се овим жељама, у име чланова Просветног Савета, обраћам господину Министру и молим га да учини да се оне узму у обзир при реорганизацији просветних установа, и понаособ Просветног Савета, на којој се данас живо ради. Савет је уверен да ће он само онда, кад му се створи овакво једно поље рада, моћи потпуно одговорити својим правим задацима и оправдати оно што наша просвета од њега очекује.

Министар просвете и црквених послова одговорио је, да он прима к срцу жељу Просветнога Савета, јер је и сам уверен да ово велико просветно тело треба реформисати тако да обухвати што више компетенције, да добије право иницијативе и да се ослободи масе ситних административних и личних питања. Он би сматрао за част да такву једну реформу може законодавном телу предложити. — Али ваља знати да је његов министарски положај привремен и да су по утврђеном програму ове Владе за сада искључени већи преображаји и у просвети, те се и од њега не може очекивати неки систематски рад који би био од трајније вредности. Сем тога ни општа просветна атмосфера, ни неке распрострањене навике не дају министру просвете времена да се посвети једној већој реформи. Његово је време заузето истим ситним административним и личним питањима на која се жали г. председник Просветног Савета. Он је претрпан самим молбама и препорукама за одсуства, за размештања итд. што чини да је улога министра просвете врло незавидна. Он је био на овоме месту и пре

неколико година, истина опет ефемерно, али му се чини да се онда пред министра износило много мање личних питања и прохтева но сада. По томе дакле ова неугодност напредује место да се смањује. Сем ње има и других разлога да се промени уређење Министарства Просвете и подела послова у њему.

Министар понавља да би он био и горд и задовољан кад би му се дала прилика и могућност да изведе реформу Главног Просветног Савета у смислу жеље коју му је изјавио г. др. Петровић, а исто тако и реформу Министарства Просвете, која је такође врло потребна.

Потпредседник Главног Просветног Савета позвао је присутне да се овом приликом сете и умрлих чланова Просветнога Савета и затим је прочитао имена свих тих чланова.

Устајањем одана је пошта и признање свима упокојеним члановима Главног Просветног Савета.

Затим је прочитано писмо господина Министра Просвете и Црквених послова од 16 ов. мес. ПБр. 22676 које гласи:

Главном Просветном Савету

Године 1911, 28 марта, навршиће се 100 година од смрти Доситија Обрадовића. Пошто је Доситије био први српски министар просвете и својим списима највише радио на просвећивању нашег народа, налазим да Министарство Просвете и Црквених Послова треба од своје стране да прослави стогодишњицу његове смрти.

Ова се прослава може извршити на више начина: свечаним поменом Доситију и другим просветним великанима, који су умрли за последњих сто година; свечаним скупом свих просветних раденика, на коме би се одредила награда за најбољи спис о историји српске просвете за последњих сто година; штампањем једне књиге састављене од најбољих делова из целокупних списа Доситијевих; приређивањем једне школске изложбе на којој би показан био историјски развитак и данашње стање српске просвете; и др.

У интересу правилног решења овог питања част ми је замолити Главни Просветни Савет за мишљење: треба ли Министарство Просвете и Црквених Послова да прослави стогодишњицу смрти Доситија Обрадовића и на који начин.

ПБр. 22676
16 децембра 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Ј. М. Жујовић с. р.

Савет је једногласно одлучио: да Министарство Просвете и Црквених Послова треба да прослави стогодишњицу смрти Доситија Обрадовића и уједно замолимо чланове Савета г. г. Миливоје Вашића, професора III београдске гимназије, Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, да ово питање детаљније проуче и Савету затим рефершу.

Овим је састанак закључен.

ГЛАВНИ ПРОСВЕТНИ САВЕТ

ПРЕГЛЕД ЖИВОТА И РАДА

ПОВОДОМ ЊЕГОВОГ ХИЉАДИТОГ САСТАНАКА

ИЗЛОЖНО

Љуб. М. Протић

Претходна реч.

Још непуна три месеца, па ће се навршити тридесет година откад је установљен Главни Просветни Савет. У овом прилично великом размаку времена он је одржао 999 састанака. Данас је *хиљадити*. Скоро ће дакле тридесет година како Главни Просветни Савет ради на извођењу задатка, који му је постављен у доба када је било доста велико интересовање за народно просвећивање.

Кад је у Народној Скупштини у Нишу изгласан закон о уређењу Министарства Просвете и Црквених Послова, одмах је узет у претрес закон о уређењу Главног Просветног Савета, јер је и у Народној Скупштини уочена и правилно схваћена узајамност, које мора бити између ове две важне просветне установе. На 999 састанака Главни Просветни Савет је радио да испуни своје дужности и одговори на дама, које су на њ полагане још у самом почетку. Па ипак има људи који с његовим радом нису свакад задовољни били, и зато су му често замерали, а каткад га и оштрије критиковали. Али и ти људи не смеју и не могу одрећи да је Главни Просветни Савет у највећој мери, у највећем броју случајева одговорио својој задаћи. Ако није било увек како бисмо ми хтели, узрок томе треба тражити прво у Министарству Просвете, па тек онда у Главном Просветном Савету. Не треба заборавити да он нема нити је имао у раду одрешене руке: он је радио само оно што је од њега тражило Министарство Просвете. А од лица, која су стајала на челу министарства, зависило је шта ће се тражити од Главног Просветног Савета да ради. И чланови његови, који су, разуме се, постављани према нахођењу појединих министара, врло често су мењани, те је и то доприносило мањем успеху у раду, а да се и не осврћемо на то што је од Главног Просветног Савета вазда тражено да ради и ствари које су без опште вредности, те и не утичу на просветни напредак, којим би он ваљало једино да се занима, па да његовим радом будемо задовољнији. Али да оставимо на страну свако сумњичење и прекор као и сваку одбрану. За данас нам то није потребно. Данашњи хиљадити састанак је свечан збор већег броја одличних радника, који су некад радили у Главном Просветном Савету. Мени је стављено у дужност да пред тим просвећеним збором прикажем Главни Просветни Савет у његовом развоју, и да вас упознам са његовим радом у целини, остављајући да други, нарочито они који не могу ни у колико бити заинтересовани, суде какав му је био рад. Држећи се овог програма, ја ћу Вам приказати и две установе, које су претходиле Главном Просветном Савету, а напоследку изнећу и једну исправну жељу, за коју нећу погрешити кад кажем да је у главном и његова.

А. Претходници Главног Просветног Савета.

1. Одбор Просвештенија.

3 јула 1845 г. потписао је књаз Александар Карађорђевић закон о устројству Одбора Просвештенија, који је издан у споразуму са Саветом. Задатак овога Одбора најбоље ће се видети из самог закона, који ћемо зато изнети овде:

Устројеније

Одбора Просвештенија.

§ 1. Да би Попечитељство Просвештенија у дужностима, које су му његовим Устројенијем и Уредбом о јавном училишном наставленију од 23 септембрија 1844-е ($\frac{N. B. 1318}{M. C. 1070}$) предписане, лакше, боље и целисходније дејствовати могло, нашли смо за добро, придати му у помоћ један Одбор Просвештенија, којег ће одређеније бити стално и известно, и кога ће се главна дужност састојати у том, да он, стојећи у подручности Попечитељства Просвештенија, подпомаже га у старању и размисљавању о напредку народног изображенија, и да му чини представленија о свему, што би могло дејствовати на разпрострањење наука и полезни знања у отечеству.

§ 2. Нарочити предмети, које ће Попечитељство Просвештенија давати одбору овом на израђивање, и у којима ће одбор исти дужан бити дејствовати, јесу следећи:

- а) израђивати и опредељавати обшту систему школску и начин јавног наставленија, као и правила и наставленија за професоре и учитеље;
- б) избирати основе, по којима ће се посебне науке у училиштама предавати;
- в) прегледати и испитивати књиге, за предавање наука у училиштама сочињене, и о њима своје мненије давати, као и старати се о томе, како треба књиге те, за јавно наставленије нуждне, да се израде и на свет издаду;
- г) уверавати се сходним начином о способности кандидата, који би за учитеље Послено-Трговачког Училишта и за гимназијалне и Лицеума професоре на испит предани били, и судити о њиној заслужности и достојности;
- д) испитати способност кандидата за учитеље основни училишта, како ће се о онима, који се званија овог достојни покажу, доказатељства способности од стране Попечитељства Просвештенија издавати;
- е) разматрати противу учитеља основни училишта тужбе, које би за собом коначно лишеније званија доносила, о њима судити и своја закљученија чинити;
- ж) испитивати способност и достојност младића, који би му упућени били за избор ради шиљања о правитељственом трошку на изучење наука у стране државе;
- з) судити о внутрености и достојности списанија, за која Правитељство буде награде списатељима одређило.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

§ 3. Одбор ће се овај састојати из девет членова, који ће се изван персонала Попечитељства Просвештенија бирати из такови лица, који званија, знања и занимања определенију овом одговарају. Њи ће књаз на представленије Попечитељства Просвештенија постављати, и сваке и треће године или новима замењивати или и за у напредак потврђивати.

Число членова Одбора моћи ће се по потреби и умножити.

§ 4. Председатељ Одбора битће онај између членова, који је у званију најстарији; а деловодитеља ће Одбор сам између членова своји избирати свагда на једну годину дана.

§ 5. Закљученија ће се чинити свагда по вишеству гласова; но у случају разногласија и на захтевање поједини членова прилагатће се закљученију и посебна мненија свакога члена.

§ 6. Одбор ће дејствовати у дужностима својим или по препоруци Попечитељства Просвештенија или по собственем побуђенију и закљученија своја подноситће Попечитељству Просвештенија у виду представленија.

§ 7. Закљученија Одбора, која получат одобреније Попечитељства Просвештенија издаватће се и извршиватће се од имена истог Попечитељства као и остала дела у круг делатности његове спадајућа. У којима пак случајима Попечитељство не нађе за добро мненије одбора уважити, ту ће своје неодобреније с изложенијем побуђенија одбору саопштити; но у случају, ако се и по саопштенију овог неодобренија мненије Одбора с мненијем Попечитељства у чему не сложи, онда ће Попечитељство предмет такови заједно са својима и Одбора побуђенијама представити књазу ради коначног у ствари решенија.

§ 8. Редовна заседанија одбор ће држати једанпут у недељи, а по потреби или по препоруци Попечитељства Просвештенија држаће се такова и више пута.

§ 9. Начин внутреног свог деловодства Одбор ће сам себи са одобренијем Попечитељства Просвештенија устројити.

Овај је закон издат у Београду, а потписали су га сем књаза још и Аврам Петронијевић, књажевски представник, попечитељ иностраних дела и кавалер, затим Стојан Симић, председатељ Совета и кавалер, и Јован Стејић, главни секретар Совета.

Одмах 5 јула 1845 г. ($\frac{В. \text{ № } 1010}{С. \text{ № } 689}$) у договору са Советом књажевим указом одређена је и стална плата свима члановима Одбора Просвештенија и то по 180 талира годишње. Истим указом наређено је да се за члана овога Одбора мора вазда предлагати и по једно духовно лице.

28 јула (В № 1206) већ су постављени чланови Одбора, и то:

Гаврило Поповић, архимандрит враћевшнички и члан архидијецезалне конзисторије (по предлогу митрополита Петра Јовановића),
Димитрије Исаиловић, надзиратељ гимназиални училишта,
Атанасије Поповић, начелник полицајно-економическог одељења,
Петар Радовановић, главни управитељ основни училишта,
Исидор Стојановић, професор при Лицеуму,
Василије Лазич, цензор књига,
Сергије Николић, и
Јанко Шафарик, професори при Лицеуму и

Милован Стасић, главни управитељ основни училишта.

За председника био је изабран Димитрије Исаиловић, а за деловођу Сергије Николић.

Одбор је ускоро израдио и свој пословник и послао га Министарству Просвете на одобрење. У пословнику је својом руком учинио незнатне поправке Јован Ст. Поповић, начелник, и онда је исти одобрен и враћен Одбору, да се по њему управља у свом раду. Ево тога пословника:

Ред деловодства

Одбора Просвештенија.

На основу Височајше изданог Устројенија Одбора Просвештенија слеђујући ред у смотренију деловодства истога Одбора постојати има:

I Одеденије

о реду чисто канцеларијском.

1. Точности ради у отправаљању дела Одбора овог по смислу § 4 Устројенија има се одредити деловодитељ, који ће руководити свим делима писменим канцеларије;

2. Њему ће у случају умножених послова понеко од членова при руци бити, и помагати му у израђенију и преписивању хитни одлагања нетрпећи дела.

3. Одбор ће протокол заседанија држати, у који ће се советовања и закљученија о предметима учињена уписивати;

4. Исто тако за олакшање у потраживању акта има се нуждан регистер држати. Равним начином водит ће се точности ради протокол експедиције;

5. Сва дела Одбора отправаљат ће се по постојећем обичају с натписом оног лица или надлежатељства коме је управљено са потписом председатеља и деловодитеља;

6. По предизложенима дакле деловодитељ ће како са свима канцеларијским пословима руковати, тако исто Одбору за точност и поредак ови одговарати; а над свим тим природни је надзиратељ председатељ Одбора;

7. У случају отсуства, или другог препјатства деловодитеља, дужност ће овога бити, препјатство оваково г. председатељу Одбора благовремено јавити; који ће се о замени деловодитеља постарати, да дела не заостају;

8. Деловодитељ је дужан сва закљученија предидућег заседанија, и сва свршена дела до слеђућег заседанија израдити, у ред довести и тако пречистити, и приуговорити, да присуствујући членови потписати могу — како ће се нови предмети предузети.

II Одеденије

О заседанијама Одбора.

9. Сва дела, која сходно § 2 Височајшег Устројенија у круг делатности Одбора спадају, предузимаће се и решавати у заседанијама истог Одбора Просвештенија.

10. Редовна ова заседанија држат'ће се сваке недеље по један пут (§ 8 истог Устројенија) и то у вторник од 9 часова у јутру по европски до 1-ог часа по подне. — Овај дан и ови часови из узрока тог опредељени су, што су разни членови Одбора разним званичним делима иначе заћати. — По потреби могу се ова заседанија и више пута преко седмице држати. У случају ако је празник у вторник, онда да се заседаније у следећи дан одржи.

11. Членови Одбора дужни су неизоставно у заседанија долазити нити могу без довољно и законе причине изостајати.

12. Да би закљученије већу снагу имало, треба да је заседаније подпуно; а подпуно је када су или сви членови, или поне две трећине у заседаније скупљени.

13. Предмети Одбора решаваћће се у заседанијама вишеством гласова (обширније у оделенију III).

14. Оно што је закључено заводи се у протокол советовања, и подписује се како од председатеља и деловодитеља, тако и свију членова Одбора.

15. Ако је предмет советовања у заседанију с нечијим од членова Одбора личним интересом скопчан, онда ће онај одсуствовати из заседанија, док се предмет тај не реши.

16. Свако закљученије заседанија, које се има Високославном Попечитељству Просвештенија подносити, оправлаћће се (§ 6 Устројенија) с подписом председатеља и деловодитеља Одбора у виду представленија.

17. Сваки член Одбора сматра се уједно и као референат и тога ради по потреби скоријега и точнијега отправаљења дела даваћће се из заседанија предмети једном числу членова на разгледање и израћивање; које ће онда дужан бити готове поднети заседанију Одбора на решеније.

III Оделеније

Давање мненија.

о предметима заседанија, који у круг делателности Одбора овог спадају.

18. Кад је у заседанију предмет какови за решеније сазрео, онда исти и решити ваља. Решеније ово бива по вишеству мненија; а мненија дужни су сви членови редом јасно совестно, по внутренем уверенију свом, и с побућенијама исказати.

19. Ако се мненија присуствујући членова на једнако поделе, онда мненија решавају оне стране, на којој је председатељ, или његово место заступајући член.

20. Ако би Одбор у неким случајевима за добро нашао, јавно мненија своја недавати, онда да се употреби балотирање. У ком случају ако би мненија на једнако подељена била, да се одложи решеније предмета за друго заседаније. И кад би и у другом заседанију мненија балотирањем на једнако подељена остала, онда се такова јавно дају.

21. У смислу § 5-ог Височајшег Устројенија Одбора има сваки од членова право, у случају разногласија мненија зактевати, да се његово мненије понаособ закљученију приложи.

22. Ред овај деловодства моћи ће се временом, по искуству, која ће Одбору теченије сами дела дати са одобренијем Попечитељства Просвештенија мењати.

Одбор је одмах почео да ради. Већ 3 августа Попечитељство Просвештенија послало му је: Наставленије за учитеље основни школа, Расположеније за Послено-Трговачко Училиште, Наставленије за управитеља Послено-Трговачког Училишта, Наставленије за професоре гимназије „да зна Одбор какви прописа осим училишног Редостава за учитеље и професоре постоје“. Оно му у исто време препоручује: 1. да план један сочини како би се девојачко училиште устројити могло. За план се овај вели да треба да има: а. из колико разреда да буде ово училиште, б. какве ће се науке предавати у њему, в. какав ће се начин при наставленију набљудавати, г. дужности наставника и учитељки. Истим актом тражено је да Одбор изради: 2. план и начин за шиљање младића на страну; 3. да прегледа и исправи, ако треба Француско-српски речник, који је израдио Димитрије Исаиловић.

Одбор је радио што се од њега тражило, а радио је понешто и из своје властите иницијативе. Тако је израдио план за девојачко училиште, прегледао је и препоручио Француско-српски речник од Д. Исаиловића, испитивао је поједине кандидате који су се пријавили за професоре, и за неке је нашао да „нису себе способнима за професоре показали“ (акт под № 1107 од 1846 г.). Молио је да му Попечитељство набави књиге „које су му за израђеније предмета који се у гимназији предају нуждне.“ Одбор је усвојио предлог Димитрија Исаиловића и поднео представку Попечитељству „да једно или два лица иду у народ поради чишења језика и речи праве чисте српске бележити“. Затим је по предлогу Милована Спасића решио да се установи *општа народна књижевница* по угледу на Влашку (која је у сличним тешким приликама била а) „која је у Букурешту основала јавну Светог Саве названу књижевницу“. Одбор је предложио да се установи Семинарија, да се спреми пројект закона о пензионом фонду учитеља основних школа, прегледао је школске књиге и т. д. Али није било увек потребне хармоније између њега и Попечитељства. Дешавало се да му Попечитељство враћа предлоге његове, а он опет Попечитељству. То је учинило те је попечитељство 10 септембра 1847 г. упутило Совету акт (Ш№ 1125) у коме предлаже да се укине Одбор Просвештенија а да се место њега установи помоћник попечитељу. У овом акту против Одбора наведени су ови разлози: 1. Одбор, којег су чланови иначе званичним дужностима обтерећени, држи обично своја заседанија један пут недељно; из чега се лако даје приметити, да дела не могу онако брзо свршена бити као што би ствар захтевала, и од многи други Попечитељство ће само један пример за доказателство тога навести, да је сирјеч прва част граматике латинске, коју је оно у друштву Српске Словесности дало на време, из печатње изишла и предао је по училиштима нашим; на против втора част, премда је требало да је била с почетком ланске училиштне године печатана ни до данас Одбором подобателно прегледана није; то му ће ученици надлежни заведенија и ове године лишавати се књиге полезне и важне, која се преписивањем заменити не може. 2. У Одбору има више членова са одсудним гласом, и како се често догађа, да мањина може бити у каквом предмету мненија бољег, тако се може сасвим противно и супрот цели

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

предмета ствар пред Одбором решити, као што је Попечитељство и принуђено бивало предмете, о којима је Одбор своје мненије дао с примечанијама на ново размотреније враћати му. Па како је Устројеније Одбора таквог квалитета, да он може при свом мненију остати, и у овом случају Попечитељство нема решителне силе него мора такви предмет Височајшем месту на решеније подносити: то је оно, за предупредити шкодљиво дуготезање ствари принуђено бивало сагласити се с мненијем Одбора“.

Изнесавши ово против Одбора у акту се вели још на крају: „Попечитељство се нада да је довољно показана потреба помоћника за струку Просвештенија и зато се моли предхваћени Совет за установљење таквог званија“. И тако се 30 октобра 1847 г., ВМ 1720, укиде Одбор Просвештенија, коме је то већ 1 новембра саопштено и наређено коме ће своју имовину предати. 3 новембра (№ 103) члан Одбора Гаврило Поповић, архимандрит, и деловодитељ Петар Радовановић упутили су Попечитељству акт, којим му достављају Одборову имовину, и на крају додају и ове речи: „Поред тога, по закљученију свију у истом заседанију присуствујући чланова Одбора учтиво саопштава се то Високославном Попечитељству Просвештенија, да је њима жао, што се у истом предписанију говори, да се зато Одбор укида, што намери, поради које је установљен не одговара, а по том исти членови ни саслушани нису, него им совест казује, да су они по могућству трудили се оној цели удовлетворети, која је у Устројенију Одбора овог изложена“. Али на овоме се и свршило.

2. Школска Комисија.

Привремени попечитељ правосудија и просвештенија бавалер Лазар Арсенијевић са својим привременим начелником Попечитељства Просвештенија Димитријем Исавловићем упутио је 21 октобра 1849 г. акт (№ 971) високославном Совету, којим предлаже да се установи Школска Комисија. У томе акту изнесени су разлози за тај предлог, који у целини гласи: „Необходима полза добри школски књига тако се код нас осећа, да о том није нужно ни говорити. Ово се тиче не само научни предмета за виша заведенија него и нарочито школски књига за основна училишта наша. Ваља се састарати дакле, да се књиге ове колико савршеније израде и да се сав дојакошњи развитак у наукама учињен у призраци узме.

Ако Правитељству Србском за руком изађе, да се науке, како су оне данас у просвећеном свету усавршенствоване народу Србском, особито младежи, као зрела и питома рана преда, полет ће се за Србски напредак неисказано велики тиме учинити.

Попечитељство је Просвештенија ово у виду имало кад је свима професорима како гимназије тако и Лицеума издало налог, да сваки од њи онај предмет, који предаје, на србском језику изради и за печатњу приправи.

Остао је још тај задатак, ко ће елементарне књиге за основна училишта наша израдити, израђене све школске књиге прегледати, и

мненије своје о томе дати, заслужују ли да се печатају и младежи у руке даду.

Попечитељство је Просвештенија о тој ствари озбиљски размислило, и нашло је да је неопходимо нуждна на тај конач једна комисија школска, која би се при Попечитељству Просвештенија саставити имала из они лица, која би и по самом свом позиву и по научном образовању, које су у најпросвећенијим частима Европе добила, а и по показаној досадашњој ревности, кадра била повереном им задатку одговорити.

Определеније дакле ове комисије као што је Попечитељство част имало мало више напоменути, било би израђивање и прегледање свију школских предмета а нарочито елементарни књига за основна училишта наша, и у обште потпомагање Попечитељства Просвештенија у делу јавног наставленија школског, кад би год оно садејствије Комисије за нужно и сходно нашло.

Сушествовање ове комисије не би било правитељству ни на каквом новчаном терету, јер би сви членови исте како је Попечитељство прилику имало предварително о томе уверити се, посао овај на себе без икакве награде примили.

Ако високославни Совет стање јавног наставленија и постојећи училишни заведенија у отечеству нашем у призреније узме, Попечитељство Просвештенија нада се да ће се предложеније његово, које у прочем ни с каквом новчаном жртвом скопчано није, уважити, и установленије једне школске комисије на предложени конач одобрити.

Попечитељство Просвештенија по томе старало би се о наменованију лица која би комисију ову састављала, и прописало би им начин, како би у делу овом поступати имала.

25 новембра 1849 г. (ВМ 1595) одговорио је Књаз Совету књажевства Србског да је одобрио установленије једне комисије „на конач израђивања и прегледања нуждни за основна училишта наша књига“ и да је о том препоруку на касателно Попечитељство данас отпустио. Ево те законодавне наредбе о установи Школске Комисије:

Попечитељству Просвештенија.

Под 21 ов. мес., ПМ 971, учинило је Попечитељство Просвештенија Совету представленије, да се за постижење тога задатка: ко ће елементарне школске књиге за основна училишта наша израдити, израђене све предмете школске прегледати и мненије своје дати о томе, заслужују ли, да се печатају, и младежи у руке предаду, једна за тај конач по уверењу истога Попечитељства неопходимо нуждна комисија школска и то при њему — Попечитељству — састави из они лица, која би, вели, по предвалителном свом о томе уверењу труд овај на себе без икакве награде примила, и која би по самом свом позиву и по научном образовању, које су у најпросвећенијим частима Европе добила, а и по показаној досадашњој ревности, кадра била повереном им задатку одговорити; а определеније комисије те по горе наведеном да буде, израђивање и прегледање свију школских предмета, нарочито пак елементарни књига за основна училишта наша, и уобште подпомагање поменутог Попечитељства у делу јавног училишног наставленија, исто попечитељство содејствије такове комисије за нужно нашло.

На представленије ово ја сам у согласију са Советом од 24 ов. мес, № 633, одобрио, да се Попечителство Просвештенија оваком комисијом, као што је предложило, ползовати може; које одобреније и саопштавам истом Попечитељству његовог употребленија ради.

В№ 1595

25 новембра 1849 год.
у Београду.

Александер Карађорђевић.

Чланови Школске Комисије постављени су указом од 20 јануара 1850 год. (Ш№ 37), и то:

Димитрије Исаиловић, начел. при Попечитељству Просвештенија,
Јован Гавриловић, начелник при Попечитељству Финансија,
Јован Мариновић, секретар Совета,
Филип Христић, секретар Попечитељства Просвештенија,
Јанко Шафарик, доктор и професор у Лицеуму,
Димитрије Матић, професор у Лицеуму,
Милован Спасић, управитељ основних школа,
Константин Цукић, професор у Лицеуму,
Гаврило Поповић, архимандрит,
Константин Бранковић, професор у Лицеуму,
Ђорђе Ценић, професор у Лицеуму,
Љубомир П. Ненадовић, професор у гимназији, и
Василије Вердиш, професор Богословије.

Прва седница Школске Комисије била је 4 фебруара и на њој је изабран за председника Димитрије Исаиловић, а за деловођу Јанко Шафарик.

Крајем 1850 г. постављен је за члана *Лука Павловић*, управитељ београдске гимназије место *Љубе П. Ненадовића*, који је разрешен с тога што је у *Шумадинци* писао и о политичким стварима и то у опозиционом духу, због чега му је и Шумадинка морала престати, јер је цензура забранила.

Јула 1853 г. примила је Школска Комисија од Попечитељства Просвештенија „Наставленије за Главног Инспектора Школа“, према коме је главни инспектор и председник Школске Комисије. Зато је у седници од 6 јула одлучено да се позове „хвањени господин преко деловодитеља, да изволи примити се дужности“.

На састанку Школске Комисије од 5 октобра 1853 г. разговарало се „како су нека места чланова Школске Комисије упуцањена¹ а потреба се указује да се особито за струку математике и јестествословија членови поставе, то је закључено да се Попечитељство умоли да представи највишој власти за чланове комисије *Емилија Јосимовића*, професора математике у Војеној Школи, доктора медицине *Вука Маринковића*, професора физике у Лицеју, и доктора медицине *Јосифа Панчића*, професора природословни наука при Лицеју.“ На састанку од 16 новембра т. г. саопштено је писмо Попечитељства, које јавља да је књаз напред именоване поставио за чланове Школске Комисије.

Ово је колико смо могли као поуздано утврдити о саставу Школске Комисије и изменама које су у томе биле.

¹ т. ј. нема их за извесне групе наука.

*

WWW.UNILIB.RG
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 Кад се комисија организовала, одмах је отпочела да ради. Прва седница била је 4 фебруара 1850 г. Рад је био свестран и врло плодан. Састанци су држани понедељником од 8—12 часова, а крајем школске године, на предлог више чланова, одлучено је да се држе од 9 па до подне. Доцније је то промењено, и седнице су биле суботом после подне, па после понедељником после подне, пошто су понеки изјавили да суботом не могу долазити.

Школска Комисија није била самостално тело као што је био Одбор Просвештенија. У једном извештају о раду њеном на трећем састанку то је нарочито наглашено. Ево како гласи то место из извештаја, који је штампан у Српским новинама: „Да не би читатељи мислили, да су решења комисије пуноважна и да се одма у дело приводе овим примечавамо једном за свагда, да ће комисија свако решење своје, које вишег одобренија требује, подносити Попечитељству Просвештенија, па пошто га оно одобри, онда ће тек бити пуноважно, и онда ће се у дело приводити. Или простије: комисија даје мненије, а Попечитељство решава“.

Ну и поред ове оградe Школска Комисија могла је имати и своје иницијативе у раду, па и ако није имала онако одрешене руке као њен претходник Одбор Просвештенија. Њен се рад кретао у овим правцима: 1. прегледала је књиге, које јој је слао Попечитељство Просвештенија, и давало о њима своје мишљење. Није без интереса да наведемо неколико од тих књига: Велизарје с толкователним речником од професора Шпанића, Финансије I част од К. Цукића за Лицеј, Разговори немачко-српски од Милана А. Спасића, Митологија од Жерузе-а, проф. париског универзитета, у преводу Јована Николића, управитеља подугимназије из Неготина, Немачка граматика од Ђ. Малетића, О узајамности Словена од Ј. Колара, превод проф. Тодоровића, Физика од Вука Маринковића, Логика од Константина Бранковића, Обшта историја од Јанка Шафарика, Јавно обште право од Димитрија Матића, Народна економија од Константина Ђукића, Свеобште земљеописаније од Милана Мијатовића, професора гимназије, Цвет србског песмоторства као крестоматија за VI разред гимназије од Ђ. Малетића, Основи школског васпитанија од Церенауера у преводу Груборовића, Приповедке за моје кћери од Мидана А. Симића, Немењајуће се речи и Словосочиненије Србског језика од Саве Сретеновића, Кемија од Ђ. Поповића из Вуковара, Машатова француска граматика, Нов буквар од Јована Балукчића, учитеља, Обшта историја од Димитрија Нешића, професора, Објаснење грађанског законика од Димитрија Матића, две читанке за основне школе од Филипа Христића.

2). Давала је мишљење о свима питањима, која јој је постављало Попечитељство Просвештенија, а оно је много полагало на њена мишљења, па ју је питало о свима важнијим стварима. Тако је већ у четвртој седници њеној прочитано питање Попечитељства: „Од куда то бива, да се число ученика од првог разреда гимназијалног до последњег правословног разреда тако приметно смањује; јер сад има у првом разреду гимназијалном 100, а у најстаријем правословном само 5 ученика“. Попечитељство „иште мненије од комисије: како би се та несразмерност за унапред исправити могла“. У петој седници про-

читано је писмо Попечитељства, које тражи мишљење Школске Комисије о оснивању „једног учитељског заведенија“, о чему се већало на шестом састанку. Вреди споменути да су „сви членови били једномислени о прекој нужди овог педагогичког заведенија и то да буде с интернатом у Крагујевцу, јер ту има доста празни правитељствени зданија, и да треба послати једно два способна лица у стране земље да провиде како су тамо устројена педагогичка заведенија. Рок учења речено је да траје три године, а примали би се само они који су полугимназијалне разреде свршили, а морали би се писмено обвезати, да по свршетку наука педагошки неће тражити правитељствену службу, него да ће у име признателности исто у званију учитељском остати“.

На састанку од 12 септембра 1850 г. прочитано је писмо Попечитељства Просвештенија, које шаље: мненије свију управитеља гимназије и полугимназија о томе, како би се имао предавати у реченим заведенијама латински језик па да ученици у њему боље него до сада напредују и наложило је комисији да овај предмет „размотривши и пресудивши своје мненије о истоме реченом Попечитељству поднесе“.

24 марта 1851 г. питало је Попечитељство: Како би се могла уредити плата учитељска, о чему је нарочита комисија дала мишљење, па сад пита оно о томе и Школску Комисију.

10 септембра о. г. (1851) Попечитељство је послало на преглед план о предавању француске литературе у Лицеуму, који је саставио Матија Ван.

На састанку од 5 новембра 1855 г. прочитано је питање Попечитељства Просвештенија: „Да ли би добро било при Лицеуму завести катедру за србску историју и књижевност и ком лицеумском разреду да припадне предавање речених предмета“. (Решено је да се одговори да би добро било, али да се још одложи...).

На састанку од 26 новембра 1852 г. прочитано је писмо Попечитељства, које тражи мишљење комисијско: „Колико треба соба и у коликом простору и изгледу за једно заведеније школско у ком би се налазио Лицеум и гимназија са нужним собама за предавање, са салама за збирке природословне, физикалне и математичне, за библиотеку и испите; и осим тога за обиталиште до 150 питомаца“.

У седници од 18 маја 1853 г. саопштено је да је Попечитељство послало на оцену: план за заведеније за васпитавање женске деце од Л. Шпачека, који је добио одобрење да може отворити приватну школу за васпитавање женскиња.

3). Прегледала је школске књиге, којих је већ било и које треба да се прештампавају, као и књиге које су јој непосредно подносили њени чланови или им је она наређивала да их напишу или преведу. Ево неколико конкретних случајева и за њен рад у овом правцу: у првој седници први је посао био да прегледа школски буквар, и „жељећи олакшати деци учење писмена, решила је, да се најпа писмена, не зову више: аз, буки, веди, нити: а, бе, ве, него: а, б, в, г, д, итд.“ Одмах за овим прегледана је штица, и „будући је ова одвећ велика, закључено је: да се само грађанска писмена печатају на половини садашње штице с обе стране, а црквена писмена да се ставе само у буквар“. За буквар се нашло да је такође велики, „јербо се с њиме у једно печата и мала читанка, па тако за децу потребитих родитеља скупо стаје, зато је комисија решила, да се у напредак за себе печата буквар, а за себе читанка. Но да би што бољи буквар,

www.un

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

као прву књигу, која се деки даје, имали, одредила је комисија своји чланова, да нов буквар израде и комисији на размотрење предаду“. У трећој седници решено је поред других ствари да се Свештена историја и кратки катихизис скрате, да се изради нова рачуница „краћа и разговетнија“, јер садашња рачуница „вешти људи кажу да је за децу неразговетна“. У овој седници обећао је Ј. Гавриловић саставити „Земљописаније Србије и европске Турске“, К. Цукић и Љ. Ненадовић „радиће на граматике србској и то сваки за себе; осим тога обећао се Љ. Ненадовић сочинити кратку Србску историју и Писмене саставе“. „Ф. Христић, М. Спасић и К. Цукић сваки за себе радиће на рачуници“. Филип Христић написао је Прва знања, које књиге пре није било, и предао комисији, која је на трећем свом састанку нашла: „да је простим и јасним слогом написана, и будући ће се књига ова наизуст учити, рекли су да нити је пространа ни врло кратка, сајузивши врлину дела с будућом умном ползлом младежи“. Професор Вердиш предложио је „да се његов Свештени земљопис са пет земљовида изда за потребу богословије“. Предлог је овај био примљен „јер је дело полезно и сваком Христијанину“.

На десетом састанку примила је комисија Рачунице од Ф. Христића и М. Спасића, и то „прва за школску децу, јер је са стране науке врло добра, а од Спасића за учитеље, јер је са стране метода за саме учитеље врло целисходна“. Кад је Љ. Ненадовић поднео Историју Срба „за основни разред“, одмах је примљена с неким изменама. Примљени су и писмени саставци од К. Бранковића.

Понеке књиге читане су на састанцима од почетка до краја, па је онда доношена одлука хоће ли се примити или се морају учинити измене. Тако има извештај да је на четрнаестој седници продужено читање Србске граматике од К. Цукића и свршено до глагола, а на петнаестој „дovршено је читање ове књиге, која је примљена“.

Понеке ствари радило је по неколико чланова Школске Комисије, као буквар, што је већ споменуто. Тако је рађена и читанка за IV разред основне школе. То се види и из извештаја о састанку од 28 јануара 1852 г., где се каже: „Закључено је: да чланови они, који су примили што на себе, да за поменућу читанку израде, послове своје седници предаду“. А у извештају о састанку од 30 јуна стоји: „Како је већ доста рукописа зготовљено за читанку IV разреда основних школа, особито од први табака, а ваљало би настати, да се иста читанка благовремено печата... закључено је да члан комисије Гавриловић редакцију и коректуру ове књиге на себе прими“.

4). Комисија је и сама својом иницијативом покретала поједина питања, расправљала их на својим седницама и чинила предлоге Попечитељству. Тако је већ на трећем свом састанку прегледала: расположеније учебни предмета за основне школе: „Рок, који је пређашњим устројенијем три, а за варошке четири године опредељен био, остао је онај исти. Предмети су од чести друкчије расположени, а од чести ће се новима умножити“. На четвртном састанку предложио је Милован Спасић да цене књига одређује попечитељство а не као до јако само инспекторат печатње. Затим се повела реч о формату књига школских и о наслову, па је решено да књиге за основну школу буду једнообразне величине а наслов да буде што краћи и простији. На осмом састанку М. Спасић предложио је „да се на школским испитима

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.ubt.rs

Б. Главни Просветни Савет.**І Поставак Главног Просветног Савета.**

Кад је престала Школска Комисија, морала се осетити извесна празнина и недостатак, особито после опако облатог рада њеног. Министарство Просвете и Црквених Дела морало је створити установу, која би била достојан заменик Школске Комисије. И „пошто су добро проучене потребе школске“, решио се министар просвете да установи Главни Просветни Савет по угледу на уређене туђе земље, које имају саветодавна тела „не само за целокупну просветну управу но у извесном размеру и за поједине области и округе школске“.

Пројекат закона о уређењу Главног Просветног Савета саат је на преглед и мишљење Државном Савету, који га је примио, а пре него што ће се претресати у Народној Скупштини, добио га је владин посланик Сима Живковић, директор гимназије у Крагујевцу, од министра просвете и послао наставницима крагујевачке гимназије, да га претресу у својим седницама и пошљу му своје напомене. Вероватно је да су неке од ових напомена и усвојене, па да је онда дефинитивно утврђен законски пројекат и 16 децембра 1879 г. на састанку XXIX секретар Народне Скупштине Ђорђе Ђорђевић прочитао је указ књажев, којим се овлашћује министар просвете да поднесе на решење предлог закона о уређењу Главног Просветног Савета. Предлог је датиран под 1 децембром а поднео га ондашњи министар просвете **Стојан Бошковић**. Предлог је овај одмах упућен законодавном одбору.

Врло су незнатне разлике између предлога и закона о Главном Просветном Савету. С тога није потребно изнети овде како је гласио предлог, јер ћемо изнети сам закон. А из дебате скупштинске, која је врло занимљива, те ћемо је изложити, видеће се у чему су и које измене у предлогу законском извршене и какве су наде полагане у ову нову установу.

На састанку XLVI Народне Скупштине од 8 јануара 1880 год. председавао је Тодор Туцаковић а после потпредседник Вуја Васић, а секретар је био пош Иван Н. Јевтић.

Председник напомену да је на реду извештај за молбе и жалбе; но пошто је и други предлог г. министра „о уређењу Просветног Савета“ са овим предлогом који сад решисмо¹ у свези, а г. извештач молби и жалби пристаје да ово пре дође, то ћемо сад овај предлог да решавамо. — Чујте извештача.

Извест. К. Алковић прочита извештај одборски да се по мишљењу истог одбора овај законски предлог прими.

Алекса Поповић наглашује да се он слаже с овим предлогом, јер није као онај који поднесе министар грађевина и који је морао тргнути, јер није био обвезан да саслуша мишљење свога Савета, а овде се каже: министар саслушаће, што је у неколико обавезно за њега. Предлаже да се прими акламацијом. (Чује се: прима се).

Председник пита и Скупштина усвоји овај предлог акламацијом у начелу.

¹ То је био закон о преуређењу Министарства Просвете.

Б. Главни Просветни Савет.**I Поставак Главног Просветног Савета.**

Кад је престала Школска Комисија, морала се осетити извесна празнина и недостатак, особито после опако обилото рада њеног. Министарство Просвете и Црквених Дела морало је створити установу, која би била достојан заменик Школске Комисије. И „пошто су добро проучене потребе школске“, решио се министар просвете да установи Главни Просветни Савет по угледу на уређене туђе земље, које имају саветодавна тела „не само за целокупну просветну управу но у извесном размеру и за поједине области и округе школске“.

Пројекат закона о уређењу Главног Просветног Савета слат је на преглед и мишљење Државном Савету, који га је примио, а пре него што ће се претресати у Народној Скупштини, добио га је владин посланик Сима Живковић, директор гимназије у Крагујевцу, од министра просвете и послао наставницима крагујевачке гимназије, да га претресу у својим седницама и пошљу му своје напомене. Вероватно је да су неке од ових напомена и усвојене, па да је онда дефинитивно утврђен законски пројекат и 16 децембра 1879 г. на састанку XXIX секретар Народне Скупштине Ђорђе Ђорђевић прочитао је указ књажев, којим се овлашћује министар просвете да поднесе на решење предлог закона о уређењу Главног Просветног Савета. Предлог је датиран под 1 децембром а поднео га ондашњи министар просвете **Стојан Бошковић**. Предлог је овај одмах упућен законодавном одбору.

Врло су незнатне разлике између предлога и закона о Главном Просветном Савету. С тога није потребно изнети овде како је гласио предлог, јер ћемо изнети сам закон. А из дебате скупштинске, која је врло занимљива, те ћемо је изложити, видеће се у чему су и које измене у предлогу законском извршене и какве су наде подлагане у ову нову установу.

На састанку XLVI Народне Скупштине од 8 јануара 1880 год. председавао је Тодор Туцаковић а после потпредседник Вуја Васић, а секретар је био поп Иван Н. Јевтић.

Председник напомену да је на реду извештај за молбе и жалбе; но пошто је и други предлог г. министра „о уређењу Просветног Савета“ са овим предлогом који сад решисмо¹ у свези, а г. извештач молби и жалби пристаје да ово пре дође, то ћемо сад овај предлог да решавамо. — Чујте извештача.

Извест. К. Алковић прочита извештај одборски да се по мишљењу истог одбора овај законски предлог прими.

Алекса Поповић наглашује да се он слаже с овим предлогом, јер није као онај који поднесе министар грађевина и који је морао тргнути, јер није био обвезан да саслуша мишљење свога Савета, а овде се каже: министар саслушаће, што је у неколико обавезно за њега. Предлаже да се прими акламацијом. (Чује се: прима се).

Председник пита и Скупштина усвоји овај предлог акламацијом у начелу.

¹ То је био закон о преуређењу Министарства Просвете.

Сад чујте став по став. (Чује се: прима се цео предлог акламацијом).

Извест. К. Алковић вели: Кад смо код првог предлога читали став по став, то можемо и овде исто тако учинити. (Одобрава се).

Никола Радвановић вели, да се чита одборско мишљење а остало није нужно. (Одобравање).

Извест. К. Алковић чита I *круг рада*.

Члан 1 и Скупштина прими.

Затим чита 2.

Министар просвете обраћа пажњу Скупштине на важност члана овога и 3 који долази, па и ако је вољна Скупштина да их прими, за то вели: да ће Просветни Савет осим других послова имати да испита и документа оних лица, која се пријављују као кандидати за наставнике средњих школа, а тим начином сигурни смо да ћемо добити јаче јемство за добар избор наставника; поред тога Савет овај узима на себе и ту дужност да води старање о наставним плановима и битним програмима као и о нужним средствима за више и ниже школе.

Даље напомену да у члану 3 овога закона, овај ће Савет имати да даје мишљење и о сукобима средњих школа и кривицама основних школа¹), што до сад не беше. Даље у овом закону је још једна врло важна одредба, а то је: кад се тиче искључења ученика из велике и основних школа на свагда. И овом приликом министар ће саслушати мишљење Просветног Савета, који ће све узроке и околности испитати — и своје мишљење дати. (Бурно одобравање).

Председник пита и Скупштина усвоји овај 2 члан.

Извест. К. Алковић чита чл. 3 и Скупштина усвоји; даље чита члан 4, 5 и 6 и Скупштина такође усвоји.

За тим чита члан 7.

Милан Бурић противан је овом члану, јер вели неће се постићи циљ која се замишља, а с тога, што се узимају овде у Савет само београдски професори а свима из унутрашњости пречи се да не могу изабрати бити, а тиме се даје разумети да само београдски професори имају привилегије на знање, а остали не. И зато он предлаже да из Вел. Школе дођу 3 и то да их бирају сами професори, а не министар. Даље да овде могу бити примљени и професори из унутрашњости које опет да бирају професори. И тако исто да овде могу бити изабрати и наши учитељи основних школа, то би било и право и корисно.

Министар просвете одговара предговорнику да је зебња његова неоснована. Наведе доказе да редовни чланови не могу бити из унутрашњости због даљине места, а што се тиче онога навода да министар неће учинити добар избор, при бирању чланова из средњих београдских школа, и по томе неће се постићи циљ, која је овом предлогу стављена, и то је неосновано, јер како би могли узети за средње школе таку одредбу у закону о Просветном Савету да друштво појединих средњих школа бира члана за Просветни Савет, кад се и сам директор не бира, него се поставља највишим актом, т. ј. предлаже се од министра и поставља се књажевим указом.

¹ Ово је поуздано секретар погрешно разумео, па погрешно и записао.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Кад би се одредило то, да професори средњих школа бирају по једног члана за Просветни Савет, било би у многим приликама незгодно. Ове незгоде није могуће овде поређати, али они који су у таквим приликама, они то знају. Ти узроци морали су бити меродавни кад је закон о уређењу средњих школа грађен, те се није узело да професори бирају свога директора.

Што се тиче примедбе г. предговорника да бар професори Велике Школе бирају члана за Просветни Савет: ја бих на то само једно имао приметити. Професори Вел. Школе постављају се по извесној измени законској од 1875 год. којом се увела одредба, да се најпре саслуша мишљење академијског савета, на министар тек по томе предлаже кбазу за указ. Ово дакле постављање професора Вел. Школе већ бива по саслушању академијског савета. И по томе држим да би излишно било и овде за Просветни Савет наново бирати га и министру предлагати га, кад су они једанпут већ бирани, и по томе заслужују потпуно поверење, да овде могу изабрани бити. (Одобравање са свију страна).

Иван Протић тражи да овде буду заступљени и професори Земљоделске Школе, а тако исто и учитељи основних школа, јер ови познају све мане и потребе основних школа боље него професори.

Министар просвете вели, да би могао пристати на то да се узме за члана један професор из Земљоделско-Шумарске Школе, кад би ова била у Београду, али ово није, и по томе није могуће ово примити, јер не би могао долазити кад треба; а осим тога ова школа стоји под управом министра финансије, и има своје одвојене стручне задатке. Она има да спрема људе који ће после ширити пољско-привредна знања у народу и по оним крајевима где су најпотребнија. Но ипак кад би била у Београду, не би било излишно, да из ове школе буде један професор члан овог Савета.

Даље напомиње г. министар да је и сам имао на уму да би требало узети учитеље из основних школа за чланове, али ипак ову одредбу није могао примити што би било извесних незгода; јер као што се види по предлогу узимају се само људи који су у Београду, а из осталих места према тегоби уредног долажења на састанке, не би се могло узети.

Мимо тога изгледало би да су учитељи основних београдских школа боље одликовани од осталих својих другова по окрузима, а то не би било право.

После тога, за ванредне чланове Просветног Савета, нарочито се помиње да ће се поставити пет учитеља основних школа, и то један из Београда а четири из окружних места. Ја мислим да је тиме довољно заступљен учитељски ред у овој важној установи.

Иван Протић вели, нека се узме који од економа који су свршили школе а има их у Београду, и нека је и та струка заступљена, јер смо у њој много изостали. (Вичу: да се реши).

Извест. К. Алковић каже, да је и г. министра и одбор руководило то, да буду све струке заступљене. И по томе и ако није узет професор из ове школе, о којој помиње предговорник, ипак се не треба бојати да неће бити заступљена, јер се могу узети професори природних наука из гимназије и реалке, а ови ће моћи прилично и потпуно за-

менити професора из именоване школе. А осим тога ова школа није у Београду, и по томе не би члан тај могао долазити на редовне састанке.

Доказује Ђурићу, да треба узети из Велике Школе четири професора, ако се хоће да су све струке заступљене. Што се тиче оне зебње или управо сажаљења, које оба предговорника изјавише, и то с тога што не виде ни једног учитеља у овом Савету, није вели то изостављено за то, што се мисли да су ови недорасли, него се мислило да ће се с толиким разностручним професорима у главном просвета потпуно заступити.

Кад дође питање које се тиче наставе само основне школе, онда ће по следећем чланку свакад Савет донети одлуку, да се и они позову и то не један само, него много више. (Чује се: врло добро).

М. Милојевић каже, да овде има празнине у последњој тачци, и по томе тражи, да се стави и начелник црквеног одељења, кад има начелник просветног одељења. Даље вели да професори и средњих и великих школа не могу знати потребе и прилике деце, као што то знају учитељи из основних школа, који се непрестано баве с децом.

Увиђа даље још једну огромну празнину у овом члану, а та је: што овде није заступљена Виша Женска Школа. (Смеј).

Мисли да би се могла ова празнина попунити, кад би се који члан из средњих школа изоставио, а то би могло бити, јер су професори довољно у професорима Велике Школе заступљени. (Чује се: да се рехи).

Јован Бошковић обраћа пажњу оних, који полажу неку зебњу код овог члана, на чл. 7 и 8 овога закона где се говори о редовним и ванредним члановима, па кад се ово узме у вид, онда нема основа никаквој зебњи.

Тврди даље да није могуће у редовне чланове узети људе из унутрашњости зато, што не би могли долазити у седнице које се имају држати сваке недеље по једанпут, а по потреби и више пута.

Што се тиче ванредних чланова, они се узимају из свију крајева Србије. За ове чланове по чл. 8 бивају пет учитеља и два свештеника и т. д. И ови се састају на општем скупу и тада кад се нађе, да по неком питању треба саслушати и ове чланове, они ће се саслушати и своје мишљење казати. (Чује се: врло добро. Прима се).

Новак Милошевић слаже се с г. Бошковићем, а кад не би било ових ванредних чланова а међу њима учитеља, који имају приступа у седницама овога Савета, онда би молио да се поставе бар 4 учитеља, а пошто то већ има, онда се може усвојити како је предложено. (Вичу: усваја се, усваја се).

Министар просвете обраћа пажњу Скупштине на једну малу ствар коју до сад није уочио, а та је: у алинеји другој овог члана 7 под б имају две три речи које би трбало изоставити. Ту се каже: „један из професора (ту се разуме и ректор) Богословије“. Ове речи „ту се разуме и ректор“ држим да се изоставе, пошто се зна, да сваки професор, било гимназије било Богословије, или другог ког просветног завода, може да буде ректор — директор — и сваки ректор или директор већ напред мора бити професор, те већ и по законској доследности, може бити постављен за члана Просветном Савету. Па

једно с тога, а друго и с тога, што се ово не помније у другим тачкама код других завода, мишљења је да треба изоставити оне речи.

Даље рече г. министар да овде доста има празнине и да би ју требало сад попунити. Овде међу редовним члановима требало би да има и један надзорник основних школа, чиме би се у неколико попунило оно, што неки посланици желе, да учитељи буду заступљени на састанцима редовних чланова овога Савета. Истина ми ове установе немамо, али се спрема предлог о томе и кроз неки дан поднеће се Скупштини. И зато би могли додати код једне тачке и један од главних школских надзорника кад се буду увели. (Чује се: то можемо). А ово може да буде и министар правде као човек који зна, вели да се то може учинити овом приликом, и не би било нецелисходно. (Вичу: прима се).

Извест. К. Алковић чита ову допуну и исправку у овом 7 члану и Скупштина усвоји.

Даље чита члан 8. Код овог члана примети

Никола Стајевић, да би требало опредељеније казати каква два свештеника, да ли парохијска, или они који су чиновници, јер има свештеника и оваквих, па би по његовом мишљењу било добро додати: „парохијска“, ако је тако г. министар и одбор мислио.

Министар просвете вели, да је и сам разумео овде свештенике парохијске, но није јасно исказато, и за то пристаје на ову исправку. И тако има тачка под 9 да гласи: два свештеника парохијска.

Иван Протић тражи да не мора учитељ служити 10 година, па онда да може бити члан овога Савета, већ доста је пет година, јер има учитеља који су пет година служили, али су били одлични учитељи и у школи и ван ове.

Министар просвете објашњава предговорнику: „пет одличних учитеља“ разуме се да су се учитељи показали одлични у учитељству, а не разуме се само она белешка из школе коју ко изнесе; овде се поглавито узима реч „одличан“ по белешци која стоји у Министарству Просвете, према оцени надзорника.

Што се тиче услова да се у Савет могу узети учитељи који су свршили коју вишу школу и служили 10 година у учитељству, напомињем то: да се под вишом школом овде не разуме само Учитељска Школа и Богословија и пуна гимназија и у опште средња каква виша школа. Такви људи, ако су се у служби одлични показали, могу се позвати у овај Савет. Иначе људи који су учили само ниже школе, они могу бити врло ваљани учитељи, могу приносити користи, али не могу се рачунати у ове одличне учитеље, који ће бити кандидати за ванредне чланове овог Савета. (Чује се: прима се. Тако је).

Председник пита и Скупштина усвоји овај члан по примедби г. Стајевића.

Министар просвете примети да се и код овог члана 8 дода једна тачка, као што је додато и код члана 7, а то је да у овај број чланова уђе и један од главних школских надзорника из унутрашњости, јер ће таких бити према предлогу који спрема да поднесе.

Председник пита и Скупштина усвоји овај члан с овим додатком. *Јован Валента* предлаже да се како редовни чланови, тако ванредни постављају на две године, а не једни на две а други на једну годину.

Министар просвете одговара му, да би могао примити ову приредбу, ако и Скупштина то хоће, а рече: кад сам време одредио за ванредне чланове, мене је у томе руководила брига, да при постављању ових уважених научника и радника, имам више људи на расположењу, јер биће међу њима неких, који би једне године могли да врше ову дужност, а друге не би могли и за то је министру остављено краће време, да их може мењати. (Чује се: врло добро).

Извест. К. Алковић чита додатак који је министар предложио код члана 8, а тај је: „5 један од главних школских надзорника“ и Скупштина усвоји ово.

Чита даље члан 9 и Скупштина га усвоји, но

Министар просвете изјави: И ако се овај члан прима ипак имам нешто овде да проговорим нарочито о наградама које би се имале давати.

Као што видите овде се не одређује никаква нарочита награда, само што ће се давати попутнига онима људима, који буду долазили из унутрашњости кад буде главни збор.

О овакој установи радило се и спремао се код нас још пре 5—6 година, — и такав предлог био је спреман и послат Државном Савету на преглед. Државни Савет примио га је, наглашујући потребу да се заведу нарочити надзорници основних школа. Но настале су такве прилике да је тај пројект остао без даљих резултата, и прошле године, пошто се повратило редовно стање, мој поштовани претходник, поновио је такав предлог на мало друкчијој основи са Школским Саветом, који би био спојен са Министарством и у коме би чланови заједно са секретарима Министарства вршили надзор над основним школама, а имали би положај и плате професора Велике Школе. Но с погледом на наше данашње тешке финансијске прилике, а имајући у виду ову неопходну потребу да се школски надзор што пре стално и одвојено уреди пристао сам да установимо Просветни Савет на овај начин као што пред вама стоји. А што се тиче награде редовних чланова тог Савета, то да оставимо да се учини буџетом кад се и колико се може. (Чује се: Врло добро).

Напоследку можда ће се на тај циљ моћи нешто одвојити из оних сума које се буџетом одређују на награде писаца школских књига.

Председник пита и Скупштина усваја девети члан.

Извест. К. Алковић чита члан 10, који Скупштина усвоји.

Председник објављује да је овај закон примљен и у појединостима.

II Мене у животу Главног Просветног Савета и законодавство.

1 марта 1880 г. потписан је у Београду закон о уређењу Главног Просветног Савета, како га је примила Народна Скупштина. Ево како он гласи:

I Круг рада.

Члан 1.

На основу чл. 5 закона о уређењу Министарства Просвете и Црквених Послова установљава се Главни Просветни Савет, који ће ми-

нистру давати своје мишљење у свима важнијим питањима више и ниже наставе, школског унутарњег и спољног развјетка и школске наставне и научне књижевности.

Члан 2.

У ниже означеним предметима и питањима министар просвете и црквених послова свагда ће саслушати мишљење Главног Просветног Савета.

а) О потреби свију законских предлога за уређење виших и нижих школа, као и других просветних и научних завода (музеја, библиотека, просветних задужбина и т. д.);

б) О потреби, да се у ком месту или округу отвори нова средња школа, која ће бити под старањем Министарства Просвете и Црквених Послова;

в) О наставном плану и ближим програмима као и о научним средствима за више и ниже школе;

г) О правилима и програмима за испите наставника средњих школа:

д) О наредбама и програмима за учитељске испите;

ђ) О правилима за испите зрелости за ученике гимназије и реалака;

е) О пријавама кандидата за наставничка места у средњим школама, осим када кандидат има сведоџбу о положеном професерском испиту;

ж) О школским и другим књигама и списима, који би служили као ручне и спомоћне књиге за предавање, или као дела удесна за школске библиотеке, или за поклањање ученицима средњих и основних школа, или у опште као књижевни и уметнички радови, који би заслуживали државну потпору а тицали би се школе и јавне наставе.

з) О наградама за означене у последњој тачци књиге, списе и уметничке радове, као и наградама које би се имале давати за извештаје (реферате) по тима предметима.

Осим тога и о свима другим предметима и питањима, у којима би министар нашао за нужно чути мишљење Главног Просветног Савета.

Члан 3.

Главни Просветни Савет даје своје мишљење још о овим управним и спорним пословима просветне струке:

а) Кад се тиче већине иступа код наставника средњих школа, у колико би ствар била школског и наставног реда и дисциплине;

б) Кад се тиче кривице, осведочене неспособности, продужене немарности и неуредности, или рђавог понашања код учитеља и учитељица основних школа, па би дело повлачило за собом казну губитка службе;

в) Ако би се по одлуци школског савета Велике или које више и средње школе имао који ученик одлучити из свију земаљских школа на свагда.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

II Пословни ред.

Члан 4.

Главни Просветни Савет држи редовно по једанпут сваке недеље састанак у дане кад председник означи; но по потреби и више пута.

Осим ових редовних састанака Савет ће имати главне зборове двапута у години, у време кад министар позове; но по потреби може министар сазивати збор и више пута.

Питања и послови који се имају претрести и расправити на збору, означају се министарском наредбом.

Све одлуке у овом Савету изричу се простом већином гласова. Када се деси да су гласови на равно подељени, одлучује глас председника или његовог заменика.

Одлуке збора достављају се министру са извештајем.

Члан 5.

Главни Просветни Савет може се по потреби посла поделити на два или више одбора. О овој потреби одлучује министар сам, или на представку Савета.

Ближи пословни ред саставља Просветни Савет и подноси га министру на одобрење.

III Састав Главног Просветног Савета.

Члан 6.

Главни Просветни Савет састављен је из председника, деловође и извесног броја редовних и ванредних чланова.

Министар просвете и црквених послова по закону је председник овога Савета на главним зборовима; а кад би он спречен био, замењује га редовни председник.

Председник је Савету један између редовних чланова, свагда на две године и то најстарији по рангу.

Деловођа је Савету статистичар Министарства.

Члан 7.

Редовни чланови постављају се књажевим указом по предлогу министра просвете и црквених послова на две године, и биће их најмање 8 а највише 12.

Они се за ово место узимају:

а) Четворица из професора Велике Школе, и то двојица из факултета Философијског (по један из сваког одсека и по један из осталих факултета);

б) Библиотекар Народне Библиотеке;

www.unilib.rs) Један из професора Богословије;

г) Један из професора Учитељске Школе;

д) Двојица из професора београдске гимназије;

ђ) Један из професора београдске реалке;

е) Један из директора и професора београдских нижих гимназија;

ж) Један од главних школских надзорника;

з) Један од београдских лекара, који је служио по окрузима као окружни или средњи физикус најмање 5 година.

Сва места побројаних врста чланова не морају се попунити.

Начелник просветног одељења Министарства свагда је по закону редовни члан Главног Просветног Савета.

Члан 8.

Ванредних чланова овога Савета не може бити мање од 10 ни више од 20, а постављају се актом министра просвете и црквених послова на једну годину; они имају исте дужности и права на главним зборовима Савета као и редовни чланови. На редовним састанцима имају право одлучног гласа само онда, ако се по одлуци Савета нарочито позову; иначе имају само право саветујућег гласа.

Ванредни чланови постављају се:

а) Двојица из професора Велике Школе;

б) Из професора Богословије, Учитељске Школе, гимназија: београдске, крагујевачке и нишке, београдске реалке и богословско-учитељске за ослобођене пределе — из сваког овог завода по један; но где се директор (ректор) узме, може се из истог завода узети још и један професор;

в) Седам директора (или професора) из нижих гимназија;

г) Два окружна лекара;

д) Два свештеника парохијска;

ђ) Један од главних школских надзорника, и

е) Пет одачних учитеља основних школа, који су свршили коју вишу школу, и служили у учитељству 10 година; међу њима један ће бити из учитеља београдских основних школа, а 4 из окружних места.

Члан 9.

Ова места ванредних чланова у колико су више из једних врста кандидата попуњена, у толико остају непопуњена из других врста, према мери означеној првом тачком чланка 8.

Ванредни чланови, који станују изван места централне управе, дужни су доћи на збор Савета, осим случаја по закону оправданих, и за тај долазак примају накнаду за дневницу и попутину из касе министарства а из позиције и по мери како је буџетом за похођење школа надзорницима школским одређено.

Опште наређење.

Овај закон почиње вредити од дана кад га књаз потпише.

Препоручујемо Нашем министру просвете и црквених послова, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се поковају.

у Београду
1 марта 1880 г.

М. М. Обреновић с. р.
Министар просвете и црквених
послова

Ст. Бошковић¹ с. р.

Видео и ставио државни
печат чувар државног печата
Министар правде,
С. Вељковић, с. р.

Одмах, пошто је ступио у живот овај закон, 16 априла, постављени су први редовни и ванредни чланови Главног Просветног Савета. Маја 2 био је већ први збор Главног Просветног Савета, на коме су били сви редовни и ванредни чланови који су у Београду. Збор је отворио сам министар просвете и црквених послова. У свом говору изјавио је радост „што му је у део пала част, да отвори први састанак Главног Просветног Савета, у коме су прикупљене угледне радне снаге на пољу јавне наставе и научне и школске књижевности“. У свом даљем говору министар се задржавао код појединих законских одредаба, казујући какве је намере имао и шта је желео да се њима постигне. Сматрајући као велику добит установу Главног Просветног Савета у нашем просветном законодавству министар је замолио чланове да у свом раду имају вазда на уму главни задатак, који је стављен у дужност овој просветној установи.

Свој говор завршио је министар овим речима: „Поред свију тегаба, с којима се постаће ове установе имало борити, мислим, да се можемо тврдо надати, да ће се она брзо у пракци и у очима оних који школу и просвету српску љубе и за њу раде, показати корисна и благодетна. То ће, држим, поред осталог бити угледно и достојно поље, на коме ће се на част и корист земље, на славу и срећу целокупног српског народа, огледати у племенитом надметању најбоље наставничке и научне снаге. Кад су Србија и Српство издржали вековима онако мучне и физичке и духовне борбе с варварима и цивилизованим силама, па нису пропали ни утонули, тврда је вера, да и сада у веку проглашеног начела народности, равноправности и цивилизације неће клонути ни бити мање светла и крепка. Као што

¹ Вреди овде истаћи да је 27 фебруара 1880 г. дакле само мало раније, у Француској донесен закон о установи Вишег Просветног Савета за јавну наставу и то основну, средњу и вишу. Према закону Виши Просветни Савет има исти циљ као и наш Главни Просветни Савет: да даје своје мишљење о наставним програмима, о наставним методама, о испитима, о административним и дисциплинским прописима, о правилима односно испита и давања степенa, о прописима за надзор приватних школа, о уџбеницима, о књигама за читање и књигама за награде, о књигама које ваља забранити као противне моралу, уставу и законима, о прописима односно молби, којима странци траже да могу давати наставу, да могу отвараи и управљати школама. Он представља апелацију и суд за пресуде у спорним и дисциплинским предметима, и т. д.

су Немањићи и Обилићи нашли достојне потомке, тако ће и Св. Сава, Досифеј и Вук свагда имати достојне следбенике, који ће дивећи се њиховим делима држати високо свећу духовног народног живота, и показивати народној књижи и науци све јасније и чистије путове.

И у то име ја вас срдечно поздрављам и проглашујем, да је рад Главног Просветног Савета отпочет“.

У овој седници изабрат је и први председник (најстарији по рангу др. Јосиф Панчић, професор Велике Школе). Потпредседник (Јосиф Пецић, начелник Министарства Просвете) изабран је на другом збору, на коме је председавао опет министар просвете. На првом збору изабран је нарочити одбор од три редовна члана (Јосиф Пецић, Стојан Марковић и Јован Бошковић) да изради напрт пословника, по коме ће се Просветни Савет управљати у свом раду. Одбор је своју дужност извршио, напрт за пословник претресен је у саветској седници, и 25 јуна потпредседник Гл. Просветног Савета упутио је министру пословник са овим писмом: „Да би се рад Главном Просветном Савету, у смислу чл. 5 закона о уређењу његовом, ближе обележио, састављен је ближи пословни ред, по ком ће се послови у Савету радити.

Овај је пословник нарочити одбор од три члана израдио, а Главни Просветни Савет га је, на свом састанку од 23 ов. мес., претресао и једногласно усвојио.

При састављању тог пословника имало се на уму поглавито то, да представља заокругљену целину, а ипак да буде веран израз закона; даље, да је јасно и тачно казано све оно, о чему се у њему говори, а да је и прегледан. У неколиким тачкама њиме се и сѐм закон попуњује, где је то, ради потпуности, било потребно. На кратко, у пословнику је прилично обухваћено све што је Савету за сад од преке потребе и што се у првом почетку овог тешког посла могло предвидети и на око узети.

Пословник се дели на 6 главних одељака, изведених у 50 чланака. У чланку 28 предвиђена су два *стала* одбора, од којих сваки има по 3 члана. Први је одбор за извиђање дисциплинских ствари, које се пред Савет буду износиле; а други ће се претходно бавити претресањем наставних планова, ближих програма и научних средстава за више и ниже школе и школским књигама.

Главни Просветни Савет сматра за своју пријатну дужност извести г. министра просвете и црквених послова о свему горе изложеном и поднети му у прилогу често поменути Пословник на размотрење и одобрење.

У исто доба част је Главном Просветном Савету молити г. министра да би, по одобрењу свом, изводео печатати исти Пословник у повећем броју примерака, како би се могао раздати свима члановима Главног Просветног Савета редовним и ванредним“.

Министар је проучио пословник и учинио неке напомене на њ, за које је био рад да зна мишљење Савета. Савет је на свом четвртом састанку саслушао ове напомене и усвојио их, па је пословник враћен министру на одобрење. 1 јула министар просвете, сад Алимније Васиљевић, одобрио је пословник, који је, према речима самог Савета, био допуна самом закону. Због тога је потребно изложити га овде у целини.

I О састанцима и главним зборовима.

Члан 1.

Главни Просветни Савет скупља се на састанке и у зборове. На састанке долазе само редовни чланови, а на зборове сви, редовни и ванредни (чл. 4 зак.)

Члан 2.

Ванредни чланови, један или више њих, могу се позвати на састанак из седнице саветске, са правом одлучнога гласа: кад важност предмета то иште или стручност појединих чланова; осим тога у оно доба године, кад је мало редовних чланова на окупу. Ако се изреком не каже, докле тако замењивање да траје, онда вреди само за један састанак.

Иначе ванредни чланови могу долазити на састанке Савета, али само са саветним гласом (чл. 8 зак.).

Члан 3.

Кад се поједини стручњаци, по одлуци Савета, позову на састанак, они тада имају право говора као известиоци, али при решавању немају гласа.

Члан 4.

Редовни састанци држе се сваке недеље једанпут, а ванредни по потреби посла.

Хитни и важнији задаци (особито законске основе) решавају се на састанцима учестаним, који брзо иду један за другим.

Члан 5.

Да се може на састанцима решавати, иште се да дође најмање половина чланова.

Члан 6.

На првом састанку бира се заменик председников, између редовних чланова, на две године.

Члан 7.

Председник отвара и затвара састанке, пази на ред, и на то, да се одржи дневни ред саветовања; он изриче одлуке саветске.

Члан 8.

Седнице Савета нису приступачне другима до члановима и позваним стручњацима. Исход рада саопштаваће се у јавним листовима.

Члан 9.

На састанцима се одлучује простом већином гласова, а то је половина и један. Кад су гласови подједнако подељени, решава она страна на којој је председник.

Члан 10.

www.unilib.rs Који се члан Савета не слаже с одлуком, може захтевати, да му глас, као одвојено мишљење, уђе у записник.

Члан 11.

Кад се једном донесе одлука, не може се тај предмет на истом састанку поново стављати на дневни ред.

Члан 12.

Главни зборови држе се двапута у години у време кад министар позове; али по потреби може министар сазвати збор и више пута.

Позив за ове зборове ваља да изађе у „Српским новинама“ најмање 15 дана пре рока; осим тога сваки члан треба да буде позван и писмено.

Члан 13.

На зборовима Главног Просветног Савета председава министар просвете.

Записник збора води пословођа саветски.

Чл. 14.

Што је у члановима: 3, 5, 8, 9, 10, 11, (19, 20 и 32 до 50) речено за састанке, вреди и за зборове.

Члан 15.

Председник збора (чл. 6 зак.) води већање, нази да се одржи мир и пословни ред, упућује да о самој ствари говоре сви, који се удале од предмета, прекида реч сваком говорнику који ред квари и опомиње га на ред. Опоменути говорници могу одмах после опомене искати реч у своју одбрану.

Члан 16.

Председник може говорити о сваком предмету и кад год хоће.

Члан 17.

Пословођа чита све списе, који се тичу предмета о којем се већа, бележи имена оних, који од председника траже реч, броји гласове на позив председников, и бележи у записник све одлуке збора.

Члан 18.

Записник збора потписују: председник Савета, пословођа и два изабрана потписника.

II Предмети већања и поступак с њима.

Члан 19.

Питања и послови, који се имају претрести и расправити на састанку или на збору, означују се министарском наредбом (чл. 4 зак.).

Члан 20.

Али и предлози појединих чланова, који се развијају у току претреса каквога предмета, који је на дневном реду, узимају се такођер у расправу и, у случају повољнога решења, шаљу се заједно са главним питањем као мишљење Просветнога Савета, министру на призрење и оцену.

Члан 21.

Кад министар своје предлоге и списе, пре читања у Савету пошље којем сталном одбору, онда се Савет на првом састанку о том извештава.

Члан 22.

При питањима од већег значаја може Савет између себе избрати известиоце, којима ће ставити у дужност да поднесу извештај о питању које је Савет као важно оценио. Оваки извештаји могу се подносити и на рукописе школских књига, које министар пошље Савету на преглед и оцену.

После поднесеног извештаја, критике, законске основе, повећег разложеног предлога за преображај, и тако даље, Савет одлучује по закону и то, ваља ли коме дати награду и колику.

Члан 23.

Сву преписку Главног Просветног Савета води и потписује председник, а премапотписује пословођа.

III Ред послова наставницима.

Члан 24.

На састанке позива председник. Позив се доставља члановима — изузимајући сасвим хитне послове — дан пре састанка. У њима ће стајати време састанка и, по могућству, предмети саветовања.

Кад који члан не може доћи на састанак, ваља то у позивници изреком да назначи.

Члан 25.

У почетку седнице утврђује се записник пређашњег састанка.

Члан 26.

Затим се већа о оном, што министар просвете или поједини планови буду саопштавали и предлагали, одлучујући: хоће ли се о њему већати и решавати одмах или после одређеног времена, или че се најпре упутити на преглед и оцену каквом сталном или нарочитом одбору. У последњем случају ваља одредити број одборника и избрати их.

Члан 27.

Законске основе и други важни предлози претресају се први пут без коначне одлуке. Прво претресање може бити и пре и после изве-

штаја каквога одбора, ако се у опште закључи да се даде на извештај (чл. 22 и 26). Да се прво и друго претресање сврши на истом састанку, не може се закључити, ако се томе противе 3 гласа.

IV Одбори.

Члан 28.

Има сталних одбора Просветнога Савета, и то први, за извиђај дисциплинских ствари, од 3 члана; други, за претходно претресање о наставним плановима, ближним програмима и научним средствима за више и ниже школе, као и о школским књигама, опет од 3 члана. За сваки од тих одбора може се изабрати по један или два заменика између ванредних чланова, који живе у Београду.

Члан 29.

Чланови одбора и њихови заменици бирају се у почетку седница тајним гласањем. Не узима ли који безусловну већину гласова, тада настаје ужи избор између двојице који имају највише гласова.

Члан 30.

Одбори бирају између себе председника и известиоца. Списе, који по садржају или облику нису zgodни да се читају у пуном Савету, може одбор ставити у акта. Одбор одлучује, хоће ли се у поједином случају извештај Просветном Савету поднети усмено ила писмено, кад Савет не назначи облик извештаја. Одборници се при већању у одбору могу послужити помоћу стручних људи, али такви у одбору немају одлучног гласа.

Члан 31.

Први стални одбор (т. ј. дисциплинарни) кад ради, он своје одлуке ставља у записник, у којем ће бити забележени и сви претежнији моменти, фактични и правни, као и са колико је гласова решено. Извештај одборски Савету је обично усмен.

V Дневни ред, говорни ред, гласање.

Члан 32.

Сваки састанак отвара председник читањем предмета, о којима ће се већати (*дневнога реда*). Затим се утврђује записник пређашњег састанка.

Члан 33.

Сваки члан може предлоге чинити о предметима, који су на дневном реду. Сваки предлог може се или усмено или писмено поднети, али ће се о њему тек онда већати, кад то Савет нареди; међу тим Савет има право сваки предлог просто одбацити или одгодити, па прећи на дневни ред.

Члан 34.

Чланови *говоре по реду* пријаве.

Чланови се јављају за реч председнику или ономе, кога он за то одреди, а говоре оним редом, којим су се јавили.

Члан 35.

У једној ствари сваки члан може двапут говорити, али по други пут тек онда, кад се изређају сви за први говор пријављени говорници; само предлагач има право, пре него што се изрекне одлука, за свој предлог још једном да говори, а ако би га хтео повући натраг, и преко реда.

Члан 36.

Могу тражити у свако доба да говоре: 1) који предлажу да се пређе на дневни ред; 2) који желе одговорити на лично нападање или учинити какву личну примедбу; 3) који хоће да се позову на пословни ред.

Члан 37.

У реч ући могу, с допуштењем председниковим, само они, чија се радња претреса, ако хоће ствар да разјасне.

Члан 38.

Кад се какав предмет за доста претресе, председник ставља питање и позива, да се о њему *гласа*.

Члан 39.

Питање, о којем ће се гласати, ваља увек тако ставити, да се на њега може гласати са „за“ или „против“.

Члан 40.

При стављању питања предлог о преласку на дневни рад има првенство, после главног предмета, о коме је реч, долазе тек преиначења на гласање.

Члан 41.

Гласање је или јавно — усмено (поименце), или тајно — на листићима. Тајно је гласање у свима личним питањима и кад најмање два члана то захтевају.

Члан 42.

Гласање почиње од најмлађег члана, па иде до председника.

Члан 43.

Ако ће гласање да се одгоди, онда решава Савет, кад ће то да буде.

Члан 44.

Гласове броји председник и пословођа, али председник казује за шта је већина.

Члан 45.

За време гласања нити је слободно говорити, нити наводити разлоге, зашто је ко за ово или оно гласао.

Члан 46.

Чланови не могу гласати у онаким предметима, који се њих лично тичу.

VI Вођење записника, објава рада, извршење одлука.

Члан 47.

О сваком састанку води се записник, у који ваља да уђу имена присутних саветника и перовође, предмети већања, учињени предлози и донете одлуке, а кад је важнија дебата, и ток претреса с побудама и разлозима, све у кратко. Пословођа је по закону статистичар Министарства Просвете, а кад он не може доћи на састанак, онда перо води један од чланова. Записник, пошто се утврди, потписују председник, перовођа и два члана потписника.

Члан 48.

Одмах после сваког састанка објављује се рад Просветног Савета у „Просветном гласнику“ или у званичним новинама. У таком извештају треба да су предмети већања и битни садржај одлука у изводу.

Члан 49.

Министар може наредити, да се расправа појединих питања држи у тајности. Списи који се на такве ствари односе, добивају знак „тајно“.

Члан 50.

Одлуке састанка као и збора доставља председник Савета министру са извештајем.

Пословник овај важио је све до измена и допуна у закону о уређењу Главног Просветног Савета.

У почетку сваке школске године бирани су стални одбори према чл. 28 овога пословника, и онда се и у свему осталом поступало према њему, који је у истини био веома добра допуна закону о уређењу Главног Просветног Савета.

Тако је било све до пред крај 1886 г., а 18 октобра о. г. ондашњи министар просвете и црквених послова М. Кујунџић поднео је Народној Скупштини предлог да се учине измене у закону о Гл. Просветном

Савету од 1 марта 1880 г. Тај је предлог прочитан на XXII редовном састанку Народне Скупштине 1 новембра 1886 г. у Нишу.

Министар просвете спровео је овај предлог једним писмом, у коме су изнесене побуде за законску измену. Ево тога писма: „Народној Скупштини. — Радњу законодавнога тела подчињавати гласу некога особитога Савета, то је противно духу слободнога законодавства.

С тога нема смисла ни да се у закону о уређењу Главног Просветног Савета наређује саслушавање овога Савета и онда, кад се тиче законских предлога о новим школама, или о новим местима, у којима ће закон установљавати школе.

Исто је тако противно реду и доброј служби, да се у питања послушности и доброга владања подчињених чиновника меша неки Савет истих оваких чиновника, мимо законитог одређеног дисциплинарног суда и мимо власти која је пред народним представништвом одговорна за своју струку.

А још најмање се може оправдати да у састав Просветног Савета морају да се узимају лица, која су можда по својим способностима добра за управнике и васпитаче, али не морају бити исто тако добра за оцену наставних и научних питања. И с друге стране не може се оправдати да од добрих савета морају да буду искључени они, који служе верно науци и образовању, ма да не служе у области министра просвете и црквених послова.

Па с тога министар просвете има част предложити Народној Скупштини да изволи одобрити измену закона о уређењу Главног Просветног Савета, како би се уклониле несугласице овог закона са обичним законодавством“.

Министар је предложио: да се учине измене у члановима закона: 1, 2, 3, 4, 5 и 6, а члан 3 да се укине. Законодавни одбор Народне Скупштине дао је овако мишљење: „Побуде г. министра просвете образложили су нужност ових допуна, те и законодавни одбор, уважавајући наведене разлоге, предаже Народној Скупштини да их прими“.

Поп Марко Петровић, члан законодавног одбора, одмах после горњег прочитао је ово своје „одвојено мњење“: „Пошто налазим више јемства за испитивање и познавање јавног живота људи, који васпитавају нашу омладину, — и за беспристрасну оцену истог, — а тако исто и за јаче познавање потребе и савесну оцену тога, где да се првенствено подигну нове школе, или постојеће дижу на виши степен, — а овим поднетим предлогом то се потиरे, то сам мишљења, да се преко поднетог предлога о изменама и допунама о преустројству Просветног Савета пређе на дневни ред, што предлажем и Скупштини да и она изволи усвојити“.

После овог прочитаног мишљења узео је М. Петровић реч и рекао још и ово: „Господо, до сада је Просветни Савет имао права да квалификује по документима, кад се против каквог учитеља или наставника донесу жалбе, да ли се тај може трпити у школи или не, тако исто кад има ко да се поврати у школу, Просветни Савет је решавао да ли може да се поврати или не. Тако исто питао је се Просветни Савет и о томе, где ће да се подигну школе. Сад се то даје министру просвете и црквених послова. Ја мислим, да има више јемства ако се

то остави једној групи људи, него ли само једном човеку. Зато сам мишљења, да остане стари закон, а ове измене и допуне да се одбаце“.

Одмах после овога узео је реч министар и рекао у прилог свога предлога још и ово: „Господе, питање о месту, на ком ће се подићи школа, то је питање добре политике, то је питање које решава законодавно тело, то није питање науке. Ја држим, господе, да ћете се сагласити у томе, да је боље да се просветно тело бави само науком а не политиком. Ето то је разлог, зашто сам предложио да се прва два члана у закону укину. Осим тога има још једно питање, о ком питању има одвојеног мњења. То је питање дисциплине, о којој дисциплини, о реду међу наставницима, има тако исто да каже своју реч Просветни Савет. Господе, кад би тај Савет био самостално тело, коме би се могло поверити да суди о добрим или рђавим странама појединих наставника, ја бих био први зато, да се таквом телу уступи то суђење. Али узмите то, да на челу тога Савета стоји начелник и да су у томе Савету још многи чиновници, који су зависни од министра. Сад, како питање наступи, или ће бити сагласности између министра и Савета или неће; ако не буде сагласности, онда какав ће то ред бити, а ако су сагласни и министар и Савет, онда каква је потреба да се употребљава Савет? Но најпосле нека не буду ови разлози на месту, опет не стоји то на путу, да министар упита Савет о каквој ствари кад хоће шта да зна. При том сад бирање чланова за Просветни Савет није ограничено само на лица, која су у просветној струци, него се бирају међу људима и која нису у просветној струци, међу људима који су у академији и који хоће да раде на науци и научним предметима. Зато вас молим, да ове измене и допуне усвојите.“

Народна Скупштина примила је министров предлог, који је истог дана, 1 новембра, и озаконен. По томе од 1 новембра 1886 г. закон о уређењу Главног Просветног Савета, гласи:

1. Круг рада.

Члан 1.

На основу чл. 5-ог закона о уређењу Министарств Просвете и Црквених Послова установљава се *Главни Просветни Савет*, који ће министру давати своје мишљење у свима важнијим питањима више и ниже наставе, школског унутарњег и спољног развика и школске наставе и научне књижевности.

Члан 2.

У ниже означеним предметима и питањима министар просвете и црквених послова свагда ће саслушати мишљење Главног Просветног Савета:

- а) О наставном плану и ближим програмима као и о научним средствима за више и ниже школе;
- б) О правилима и програмима за испите наставника сред. школа;
- в) О наредбама и програмима за учитељске школе;
- г) О правилима за испите зрелости за ученике гимназија и реалака;

д) О пријавама кандидата за наставничка места у средњим школама, осим кад кандидат има сведоцбу о положеном професор. испиту;

ђ) О школским и другим књигама и другим списима, који би служили као ручне и спомоћне књиге за предавање, или као дела удесна за школске библиотеке или за поклањање ученицима средњих и основних школа, или у опште као књижевни и уметнички радови, који би заслуживали државну потпору а тицало би се школе и јавне наставе;

е) О наградама за означене у последњој тачци књиге, списе и уметничке радове, као и наградама које би се имале давати за извештаје (реферате) по тима предметима.

Осим тога и о свима другим предметима и питањима, у којим би министар нашао за нужно чути мишљење Главног Просветног Савета.

II Пословни ред.

Члан 4¹

Према потреби Главни Просветни Савет држи редовне своје састанке у дане које председник означи.

Осим ових редовних зборова Савет ће имати главне зборове у које их позове министар просвете и црквених послова.

Члан 5.

Главни Просветни Савет може се по потреби посла поделити на два или више одбора. О овој потреби одлучује министар сам, или на представку Савета.

Ближи пословни ред саставља Просветни Савет и подноси га министру на одобрење.

III Састав Главног Просветног Савета

Члан 6.

Главни Просветни Савет састављен је из председника, пословође и извесног броја редовних и ванредних чланова.

Министар просвете и црквених послова по закону је председник овога Савета на главним зборовима; а кад би он спречен био, замењује га редовни председник.

Председник је Савету један од редовних чланова, свагда на две године и то најстарији по рангу.

Пословођу Савета поставља министар просвете и црквених послова и одређује му права и дужности.

Члан 7.

Редовни чланови постављају се књажевим указом по предлогу министра просвете и црквених послова на две године, и биће их најмање 8 а највише 12.

¹ Члан 3 је сасвим укинут 1886 г.

Они се за ово место узимају;

www.unilib.rs) Од академика и дописника Српске Краљевске Академије;

б) Од професора Велике Школе, Богословије, Учитељске Школе, гимназије, реалке, даље од Народне Библиотеке, београдских лекара и начелника просветног одељења и референта за основну наставу, која су двојица свагда редовни чланови Главног Просветног Савета.

Члан 8.

Ванредних чланова овога Савета не може бити мање од 10 ни више од 20, а постављају се актом министра просвете и црквених послова на једну годину; они имају исте дужности и права на главним зборовима Савета као и редовни чланови. На редовним састанцима имају право одлучног гласа само онда кад се по одлуци Савета нарочито позову; иначе имају само право саветујућег гласа.

Ванредни чланови постављају се из оних истих разреда из којих и редовни. А осим њих од професора гимназија ван престонице, од окружних лекара и одличних учитеља основних школа, који су свршили средњу школу, и који су служили у учитељству пет година.

Члан 9.

Ова места ванредних чланова у колико су више из једних врста кандидата попуњена, у толико остају непопуњена из других врста, према мери означеној првом тачком члана 8-ог.

Ванредни чланови који станују изван места централне управе, дужни су доћи на збор Савета, осим случаја по закону оправданих, и за тај долазак примају накнаду за дневницу и попутину из касе Министарства а из позиције и по мери како је буџетом за похађање школа надзорницима одређено.

Пословник Главног Просветног Савета према изменама и допунама у закону израдио је др. Никола Ј. Петровић и Главни Просветни Савет га је усвојио у својој седници од 10 децембра 1886 г.

Министар просвете и црквених послова актом својим од 15 јануара 1887 г. ПБр. 441, одобрио је нови пословник, који и сад важи. Ево тога пословника:

Члан 1.

Главни Просветни Савет скупља се на састанке и у зборове.

На састанке долазе само редовни чланови, а на зборове сви редовни и ванредни (чл. 5 зак.).

Члан 2.

Ванредни чланови могу се позвати на састанак са правом одлучног гласа, кад важност предмета то иште, и кад је мало редовних чланова на окупу. Ако се изреком не каже докле тако замењивање да траје, онда вреди само за један састанак.

Члан 3.

Да се може на састанцима решавати, иште се да дође најмање седам чланова.

Члан 4.

На првом састанку бира се потпредседник између редовних чланови, на две године.

Пословођу Савету поставља министар просвете и црквених послова и одређује му права и дужности.

Председник отвара и затвара састанак, нази на ред и на то да се одржи дневни ред саветовања; он изриче одлуке саветске.

Члан 5.

Седнице Савета нису приступачне другима до члановима и нарочито позватим стручњацима. Исход рада саопштаваће се у органу Министарства Просвете или у званичним новинама.

Члан 6.

На састанцима се одлучује простом већином гласова, а то је половина и један. Кад су гласови подједнако подељени, решава она страна на којој је председник (чл. 4 закона).

Члан 7.

Који се члан Савета не слаже с одлуком, може захтевати да се његово одвојено мишљење забележи у записник. То мора захтевати у седници на којој је савар решавана.

Члан 8.

Кад се једном донесе одлука, не може се тај предмет на истом састанку поново стављати на дневни ред.

Члан 9.

Главни зборови држе се кад их министар просвете позове.

Позив за ове зборове ваља да изиђе у Српским новинама најмање 15 дана пре састанка збора; осим тога сваки члан треба да буде позван писмено.

Члан 10.

На зборовима Главног Просветног Савета председава министар просвете (чл. 6 закона).

Записник збора води пословођа.

Члан 11.

Што је у члановима 9, 10, 11, 18, 19, 20 и 32 речено за састанке, вреди и за зборове.

Збор може пуноважна решења донети, кад на њему присуствује бар половина позваних чланова.

Члан 12.

Председник збора (члан 6. зак.) води већање, пази да се одржи пословни ред.

Члан 13.

Председник може говорити о сваком предмету који је на дневном реду и кад хоће.

Члан 14.

Пословођа чита све списе који се тичу предмета о којима се већа, броји гласове на позив председников и бележи у записник све одлуке збора.

Члан 15.

Записник потписују председник Савета, пословођа и два члана.

Члан 16.

Питање и послови који се имају претресати и расправити на збору, означају се министарском наредбом (чл. 1 зак.). Дневни ред за редовне састанке утврђује председник с пословођом. Али и предлози појединих чланова који се развијају у току претреса каквога предмета који је на дневном реду, или које један или више чланова иначе Савету поднесу и у случају повољнога решења, шаљу се као мишљење Просветнога Савета министру на призрење и оцену.

Члан 17.

При питањима од већег значаја може Савет између себе изабрати одборе или извештоце, којима ће ставити у дужност да поднесу извештај о питању које је Савет као важно оценио. Оваки извештаји могу се подносити и на рукописе школских књига, које министар пошаље савету на преглед и оцену.

Пошто се у Просветном Савету прочита извештај и о њему одлука донесе, решава се још и то, ваља ли коме дати награду и колико за труд око извештаја.

Члан 18.

Сву преписку Главног Просветног Савета води и потписује председник, а премапотписује пословођа.

Члан 19.

Према потреби Главни Просветни Савет држи редовне своје састанке у дане које председник значи.

Позив на састанак доставља се један дан раније, изузимајући са свим хитне послове.

Кад који члан не може доћи на састанак, ваља то изреком да назначи.

Члан 20.

Сваки састанак отвара председник. У почетку састанка најпре се чита записник, па после председник саопштава дневни ред.

Члан 21.

После се већа о оном што је на дневном реду, а после што поједини чланови буду саопштавали и предлагали одлучујући: хоће ли се о предмету већати и решавати одмах или после одређеног времена, или ће се најпре упутити на преглед и оцену једном лицу или одбору. У последњем случају ваља одредити број одборника и изабрати их.

Члан 22.

Сваки члан може предлоге чинити о предметима који су на дневном реду. Сваки предлог може се или усмено поднети, али ће се о њему тек онда већати, кад то Савет нареди; међутим Савет има право сваки предлог просто одбацити или одгодити, па прећи на дневни ред.

Члан 23.

Чланови говоре по реду пријаве, а јављају се за реч председнику и говоре оним редом којим су се јавили.

Члан 24.

О једној ствари сваки члан може двапут говорити, али по други пут тек онда, кад се изређају сви за први говор пријављени говорници. само предлагач има право, пре него што се изрече одлука, за свој предлог још једном да говори, ако би га хтео повући натраг и преко реда.

Члан 25.

Могу тражити у свако доба да говоре: 1) који предлажу, да се пређе на дневни ред; 2) који желе учинити какву личну примедбу; 3) који хоће да се позову на пословни ред.

Члан 26.

Гласање је или јавно-усмено (поименце), или тајно на листићима. Тајно је гласање у свима личним питањима и кад најмање два члана то захтевају.

Члан 27.

Предлог за прелазак на дневни ред при гласању има у свакој прилици првенство. О таквом предлогу мора се одмах гласати.

Тек после гласања о главном предмету, може се гласати о изменама које буду предложене.

Члан 28.

Гласање почиње од најмањег члана, па иде до председника.

Члан 29.

Гласове броји председник и пословођа, али председник казује за шта је већина.

Члан 30.

За време гласања није слободно говорити нити наводити разлоге за што је ко за ово или за оно гласао.

Члан 31.

Чланови не могу гласати о оним предметима који се њих лично тичу.

Члан 32.

О сваком састанку води се записник, у који ваља да уђу имена присутних чланова и пословође, предмети већања, учињени предлози и донете одлуке, а кад је важнија дебата, и ток претреса с побудама и разлозима све укратко.

Члан 33.

Министар може наредити да се расправа појединих предмета држи у тајности. Списи који се на такве ствари односе, добију знак „тајно“.

Члан 34.

Одлуке састанка и збора доставља председник Савета министру са извештајем.

На састанку Главног Просветног Савета од 20 јануара 1893 г. прочитано је писмо ондашњег министра просвете и црквених послова Јована Ђорђевића, којим се констатује да се „догађало више пута, да се заказане седнице Савета нису могле држати само с тога, што је један једини члан изостао. А ово се може врло лако догодити, особито ако се узме, да по чл. 7 закона може бити и само 8 редовних чланова“. Министар, правдајући Савет вели даље: „Овој незгоди могло би се доскочити, ако би Главни Просветни Савет усвојио оваку измену у чл. 3 Пословника:

Да се може на састанцима решавати, иште се да дође најмање половина од фактичког броја чланова и један члан више“. Главни Просветни Савет једногласно је усвојио ову измену у саветском пословнику те она и сад важи.

III Рад Главног Просветног Савета.

а. Општи преглед.

Упознати и укратко изнети рад Главног Просветног Савета врло је тешко. Ваља само имати на уму да је, откад постоји ова установа, одржано 999 састанака, и да је сваки од ових трајао по два, три и више сати. На састанцима се радило марљиво, с пуно воље и често с необичном преданошћу ка школи и српској просвети, која истина, и сад још није постигла високи ступањ у свом развитуку. Али ко разгледа записнике минулих састанака, и проучи шта се све радило на њима, мораће признати да су чланови Главног Просветног Савета чинили све што су могли, само да би се одужили и овој својој дужности.

На првом састанку редовни члан Јован Ђорђевић предложио је да се ради и за време школског одмора, јер „има толико важних питања која не би требало оставити нерешена до почетка нове школске године“. Овај је предлог једногласно прихваћен и усвојен. Радило се, дакле, и онда кад су чланови имали право на велики одмор од редовног тешког и заморног школског рада. А колико су слободног времена морали да утроше чланови у току школске године на састанцима? Колико ли пак, спремајући код куће што им је било потребно да се после претреса и дефинитивно расправи на саветским седницама? Напоследку колико су поједини чланови радили у своје слободно време у канцеларијама Министарства Просвете у истој сврси, па и то често практикантске послове, које би требало да су готове добијали?!

Једва се чекало да Главни Просветни Савет отпочне свој рад. Већ на првом састанку 30 маја 1880 год. утврђено је како ће се водити записник, хоће ли се бележити само одлуке или ће се бележити цели говори појединих чланова, па су онда прочитана писма министра просвете и црквених послова, којим се упућују на мишљење: 1. исправке које треба учинити у правилима о испитима зрелости; 2. правила за податање учитељског испита у Вишој Женској Школи; 3. тражи се мишљење о прештампавању Земљописа Србије, Познавања домовине и света, Упутства за буквар, Теорије педагогије и т. д. Ове и многе друге веома разноврсне послове, које је Министарство Просвете слало на рад, вршио је Главни Просветни Савет с необичном љубављу и одушевљењем.

Било је одмах утврђено кад ће се држати састанци, а то је време које им је иначе одређено за одмор, јер су се једино тада могли сви чланови да састају и раде редовно ове ванредне послове. Често редовни састанци нису били довољни, није се стизало да се на њима уради све на време, што је Министарство захтевало. Зато су држани и *ванредни* састанци, који су сазивани према потреби послова. Одбори дисциплински и наставни, имали су у прво време мимо ових редовних и ванредних састанака и своје нарочите, којима су се морали посвећивати и по цену одмарања од рада, без кога једва да су могли и смели бити.

На свима састанцима саветским вођен је записник, а водили су га, кад овда онда није било пословође, поједини чланови Савета, којима су други помагали у томе. У прво време у записнике су бележени у изводу говори појединих чланова.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Главном Просветном Савету било је необично стало до тога да **www.послови**, које уради, буду што потпунији и савршенији у сваком погледу. Зато су важније ствари, као законски пројекти, наставни планови и др. по два и три пута читани на састанцима, и тек онда слати Министарству Просвете на даљи рад. Такав рад учинио је те је Главни Просветни Савет необично задобио углед у самом почетку. То ће потврдити и овај факт: 24 октобра 1880 г., на 23 састанак дошао је нови министар просвете и црквених послова Стојан Новаковић. Он је изјавио да је нарочито дошао „да поздрави Просветни Савет“. У подужем говору изнео је своје погледе на задатак и рад Главног Просветног Савета. У Просветном гласнику забележено је да министар полаже велику важност на ово тело, које ће му помагати у решавању многостручних просветних питања. „Егзистенција оваког тела може цео просветни рад да упути на природни развитак. Природа никад није једнострана, него су закони њени многостручни. Кад би ми просветне ствари једнострано развијали, удаљавали би се од природе, што би било погрешно. Наша просвета има много задатака. Посао њен започет не од дугог времена, живо је напредовао за последњих деценија. У развићу наших школа и свију наших установа у последњим деценијама су у многим питањима развијене старе традиције и показала се воља и делотворна снага у свима правцима. Да овај напредак, који је свуда почет, дође до потпуне једрине, томе може много помоћи Просветни Савет. На овом телу лежи један од главних услова за развитак просвете. Својим саветом може оно много помоћи напретку народном... Просветни Савет позван је да суделује министру просвете у вршењу дужности његових, да му даје савет у многим питањима. Рад је овог Савета као таквога од неопцењене користи. Да би показао како то осећам, ја вам унапред изјављујем захвалност за труд, који будете улагали у овом раду. Ја сам сео на ово место да вас свечано поздравим: срећан вам рад у друштву са мном! Од ваљег рада ја се многоме надам“. После овога говора министар се опростио с члановима и отишао. Овај говор најбољи је доказ како је Главни Просветни Савет предусретнут и како је брзо задобио леп углед и поверење.

На првом састанку одлучено је да састанци буду петком у 5 сати после подне, а кад се год укаже потреба, да се чланови позивају у ванредне састанке. Одмах идуће године решено је да се ванредни састанци држе редовно сваког понедељника док се не сврши претрес законског пројекта о основним школама. Доцније, од 14 маја 1881 г., промењено је и редовни се састанци држе средом после подне, после свршеног рада у школи, и то се у главном одржало за све време, ма да је било ремећења, кад су ванредни случајеви то захтевали.

На састанцима расправљана су вазда само она питања, која су наредбама министра просвете стављана на ред. Изузетак је био да су у два три пута стављана на ред и нека питања, која су покренули поједини чланови, али на крају крајева од тога није ништа било.

О сваком питању, за које је тражено мишљење Главног Просветног Савета, морало се дискутовати, и онда нису могле бити оправдане замерке: зашто се Главни Просветни Савет бави извесним, можда споредним и без вредности, питањима, а не другима која су важнија. Није било оправдано ни замераче: што је рад у извесном одсеку вре-

сна плоднији, значајнији, него у неком другом, у коме нема, може бити, ни једног важијег питања о коме се расправљало, да се забележи.

Чланови Главног Просветног Савета мењали су се необично брзо, и то не само ванредни, већ и редовни. У току једне школске године промене се по два и три председника и потпредседника. Промене се по два три начелника Министарства Просвете, по два и три референта за основну наставу, а и начелник и референт по положају су редовни чланови Главног Просветног Савета. Разуме се, тиме су кидане везе и непрекидност у раду, али се ипак радило. Главни Просветни Савет вршио је своју дужност. Овда онда позивао је и поједине стручњаке ван Савета, да му помогну, да се питања правилније реше, и стручњаци су се одазивали позивима и долазили на састанке. Неће ми се, ваљда, уписати у грех што ћу овде да нагласим и то да је Просветни Савет радио од почетка, па и данас ради све *беслатно*. Појединим референтима, који су оцењивали списе, поднесене Министарству Просвете ради оценог савету, давали су из државне благајнице награду за тај свој рад. Ну, 11 јануара 1884 г. саопштена је одаука ондашњег министра просвете да ће у будуће хонорар за реферате о књигама плаћати писци или издавачи књига. Али се Главни Просветни Савет бојао „да се не би тиме отежао и устуккао рад у корист школске књижевности“, па је решио да и преглед књига врши у будуће сам он бесплатно. Доцније је Ст. Д. Поповић као министар просвете обуставио ову наредбу и одобрио да се за реферате о књигама издаје хонорар из државне касе, што је Савет примио к повољном знању. Али горњом својом одлуком Главни Просветни Савет, нема сумње, ишао је на то да коригује једну министарску одлуку, која је могла недовољно утицати на развитак школске књижевности. А кад више у овом погледу није могло бити опасности, јер је школска књижевност узела маха, онда се и Главни Просветни Савет није бунео што ће писци и издавачи од 12 новембра 1897 г. поново плаћати хонорар за оцене њихових књига, изузев оних које министарство само поручи или затражи да се израде.

За свој исправан рад Главни Просветни Савет је и похваљиван. Овда онда долазили су на његове састанке и понеки министри просвете, па ту износили своје понеке намере, а 12 августа 1882 г. министар просвете Стојан Новаковић сазвао је и Главни збор свих редовних и ванредних чланова Главног Просветног Савета. На овом збору претресан је предлог о новом наставном плану за више и ниже гимназије. На збору је председавао сам министар. Састанака је било седам. Оваких зборових до данас није више ни било.

Није ми намера да неправедно хвалим Главни Просветни Савет. Напротив рад бих изнети несумњива факта, да бисте добили бар приближно верно слику његова рада. Зато сам навео и предње изјаве споменутих министара.

Али моје би излагање било непотпуно, кад не бих изнео и један службени а донекле неповољни суд о Главном Просветном Савету и његову раду.

13 октобра 1900 г. био је на састанку и ондашњи министар просвете Павле Маринковић. То је био први састанак за школску 1900—901 годину, а били су нови чланови саветски. Састанак је

отворио министар својим говором, у коме је рекао и ово: „Господо, с највећом радошћу долазим да отворим седнице Главнога Просветнога Савета. Моја је жеља, да повратим светле дане ове важне просветне установе. Ја вас, господо, све добро познајем... Али Ви мене, господо, не познајете довољно, управо не познајете довољно моје нагоре као министра просвете, нити знате како ће бити моје понашање према Главном Просветном Савету, с тога сам желео, да вам још на првом састанку изјавим: да желим најширу и највећу слободу у мишљењу и раду саветском. Ја Вам, господо, обећавам, да ћу највећу нажњу поклањати Вашим одлукама и најстроже пазити да Ваше одлуке буду резултат независног решавања и да буду поштоване. Свечано Вам изјављујем, да од мене нећете добити никаквих приватних порука при решавању предмета, које Вам будем упутио. Кад год Вас будем о чем питао, поштоваћу Ваше мишљење и убеђење“. У наведеним редовима довољно је истакнуто да је било каткад и непоштовања саветских одлука као и зависног решавања на саветским састанцима. Министар је имао права кад је то тврдио. Ваља признати да је било и тога. Тако је 1886 г. Главни Просветни Савет кандидовао лица за надзорнике основних, средњих и стручних школа и то у довољном броју, а министар је био незадовољан појединим предложеним лицима, па наводи да не може да учини избор између њих, и зато је тражио да му Савет предложи још и лица која је он у свом акту нарочито именовao. 1887 г. министар је означио два кандидата и захтевао да му их Савет предложи за надзорнике. Главни Просветни Савет није хтео то учинити, јер је нашао да не одговарају начелима која су утврђена за кандидацију, због чега нису ни први пут предложени. Пре овога на састанцима од 11 и 23 јануара 1884 г. Главни Просветни Савет донео је одлуку да се неки учитељи основних школа отпусте из службе због политичких агитација. Оно што је једнима било препорука да задобију угледан положај у друштву и државној служби, другима се то исто уписује у грех, и они због тога губе државну службу! Нема сумње таква одлука Главног Просветног Савета мора да је била резултат зависног решавања и приватних министрових порука. Зато ова немилa појава мора се уписати у грех на првом месту Министарству Просвете, ако не њему и једино. Било је и случајева да се по која одлука Главног Просветног Савета не усвоји и не изврши¹. Било је случајева да је у штампи оштро нападан рад саветски, да је после о тим нападима морао да се води разговор на састанцима и тражи заштита министра просвете од неоправданих напада. Није ми било тешко уочити да је Главни Просветни Савет нападан поглавито кад је морао да решава лична питања, која са просветом или немају никакве или врло слабе везе, и да су његове погрешке обично из области тих

¹ И у Француској, према закону, мишљење Вишег Просветног Савета не веже министра. Међутим сам факт, да закон обвезује да се мора тражити, показује очевидно да је то с тога да се о том мишљењу води рачуна. И заиста сви министри јавне наставе од времена овог закона увек су објављивали пројекте, решења и декрете онакве какви су изашли из Савета. То би значило бити сувише скроман, те за једно тело оваког моралног ауторитета веровати да је нешто сасвим лако питати га за савет, на после прећи преко његовог мотивисаног мишљења, нарочито кад је оно јавно, а јавност је овде уведена још од 1880 г. Само се претреси не могу предавати јавности без нарочитог решења министровог. Из реферата Н. Marion-а, професора из Париза.

личних питања. Па ипак ово што смо напред навели не може умањити заслуге, које је он несумњиво стекао својим плодним радом. Ја сам оно навео више да нам се не би могла пребацити пристрасност и какво прецењивање.

Просветни зборник, државно издање од 1895 г., књига од 82 табака велике осмине јесте дело Главног Просветног Савета, јер он је ту дебеду књигу написао. А кад би се покупило и штампало све што је он урадио и што је овда онда важило као закон, наставни план, програм, правило, распис, итд. итд., онда би таквих књига као што је *Просветни зборник* било још неколико, па и више од десет, а то је рад, којим он с правом може бити задовољан, тим пре што наша просветна зграда почива на плећима и његовога рада. Ова напомена оправдаје мене пред Вама што сам преглед рада саветског знатно скратио, особито кад још, после ових општих потеза, изложим мало детаљније каквим се пословима све он бавио на минулим састанцима својим.

В. Детаљнији преглед послова којима се бавио Главни Просветни Савет.

Сви послови којима се до сад занимао Савет могу се поделити у две групе: 1. личне ствари и 2. школска или просветна питања.

У првој групи могу се даље сва лична питања поделити у две врсте: а. питања чисто лична, без утицаја на просвету и њен развитак, б. питања лична, али су у вези са школом и њеним унутарњим радом.

И друга група питања може се распоредити у две врсте: а. питања школска или просветна, чија правилна решења помажу просветни напредак, и б. питања која су без везе са школом и њеним радом.

Преглед према овој подели, и ако најкраћи, помоћи ће да слика рада Главног Просветног Савета буде јаснија и потпунија.

1. Личне ствари.

1. Квалификације неких учитељских заступника.
2. Квалификације учитеља и учитељица основних школа (на пр. оних који су свршили Богословију у Призрену итд.).

3. Кривице учитеља и учитељица основних школа.

4. Квалификације пређаш. учитеља и учитељица (на пр. који су сами дали оставку на службу, који су напустили дужност или по закону престали бити у служби као неко време учитељице кад се удаду за неучитеље, који су отпуштени из службе, па желе поново вратити се за учитеље и учитељице).

5. Реактивирање пензионисаних учитеља и учитељица (за сваки конкретни случај посебно).

6. Пензионисање учитеља и учитељица, за сваки конкретни случај посебно.

7. Уважавање година за пензију учитељима и учитељицама, који су служили у Србији као учитељски заступници или привремени учитељи и ван Србије у неослобођеним крајевима.

8. О примању странаца у државну службу.

9. Да ли Вишу Женску Школу по ранијем закону треба сматрати да је равна Женској Учитељској Школи (да би пређ. учитељице стекле квалификације за учитељице и повисиле своју пензију, јер обично чим се реактивирају траже одсуство и пензију по закону о народним школама од 1904 г.).

10. Личне ствари појединих ученика (на пр. да ли се ученици Ј. М. из II разреда пиротске гимназије може допустити да се упише у II разред Крагујевачке Више Женске Школе; да ли ученику, који сврши школу, а не узме сведоџбу, може судити проф. савет дотичне школе за кривицу коју учини пошто сврши школу. Ово је поводом једног конкретног случаја у Богословији из 1896 г.).

11. Како да се поступа с лицима која желе полагати испит зрелости а нису свршила целу средњу школу.

Предмети под 3, 4, 5, 6, 7 били су веома многобројни. Они су давани често на оцену, па су о њима писани реферати и онда претресани у Савету. О многима од њих дебатовало се врло дуго и у две три седнице.

2. Лична питања у вези с просветом.

1. Квалификације наставника средњих школа.
2. Кандидовање надзорника основних, средњих и стручних школа.
3. Кандидати за изасланике у основним школама у току школске године (пошто је обустављен стални школски надзор).
4. О давању одсуства болесним учитељима дуже од два месеца.
5. Кандидовање чланова комисије за грађење учитељског распореда.
6. О подесном начину попуњавања учитељских места у смислу чл. 35 закона о народним школама.
7. О празним учитељским местима која треба засебно објавити стечајем по чл. 40 школ. закона.
8. Да ли треба одобрити да наставници средњих школа дају приватне часове својим ученицима.
9. Да ли треба одобрити да се у мушке учитељске школе примају и ученице (1885 г.).
10. Да ли ученицима основних школа треба одобрити да полажу поновне испите.
11. Да ли наставницима средњих школа треба одобрити да могу своје ученике држати на стану.
12. О предавању ученика из гимназије у реалке и обрнуто.
13. О давању књига државног издања сиротним ученицима.
14. Теме за писмене домаће радове за професорске испите.
15. Упутства како ће надзорници прегледати рад и оцењивати учитеље.
16. Норме за оцењивање учитеља на крају школске године.
17. Правила за благодејање сиротним ученицима у нижим и вишим школама.
18. Правила за благодејанце из Фонда владике Вићентија Красојевића.
19. Избор питомаца за изучавање модерних језика.
20. Правила о давању издржавања из Задужбине владике ужицког Вићентија Красојевића.

3. Питања школска или просветна.

а) Закони и правила.

1. Пројект закона о уређењу трговачко-занатлијских школа што хоће да предузме министар финансија (5 састанака).
2. О преображају средњих школа (14 састанака).
3. Предлог закона о устројству Народне Библиотеке и Музеја.
4. О преустројству Више Женске Школе.
5. Предлог закона о изменама и допунама закона о уређењу Учитељске Школе и установљењу Учитељске Школе у Нишу.
6. Предлог закона о основним школама (1881).

7. Пројект закона о надзиравању основних и средњих школа.
8. Предлози о преуређењу реалака од наставника београдске и ујичке реалке.
9. Пројект закона о изменама и допунама закона о уређењу Учитељских Школа.
10. Пројект закона о гимназијама.
11. Предлог закона о установљењу женских радничких школа.
12. О преуређењу Виших Женских Школа од 5 на 6 година.
13. Измене и допуне у закону о устројству Богословије.
14. Нове измене о устројству Учитељских Школа (1887).
15. Пројект закона о преустројству средњих школа.
16. Предлог закона о окружним одборима (1882).
17. Предлог закона о изменама и допунама у закону о основним школама од 1882 г.
18. Предлог закона о изменама и допунама у закону о учитељским платама.
19. Законски пројект о преуређењу Богословије.
20. Пројект закона о основним школама (1894 г.).
21. Пројект закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главног Просветног Савета.
22. Пројект закона о уређењу Виших Женских Школа (1895).
23. Правила о испитима зрелости, поводом напомена које су учили директори београдске и крагујевачке гимназије.
24. Мишљење о правилима за полагање учитељског испита у Вишој Женској Школи, која је израдио наставнички савет ове школе.
25. Основа за правила о набављању научних средстава за све средње школе.
26. Правила за полагање учитељских испита пред нарочитим комисијом у министарству за оне који нису редовно свршили прописане школе.
27. Правила и програми о професорским испитима.
28. Примедбе на правила о испиту зрелости.
29. Нова правила о учитељским испитима за ученике Учитељске Школе, која је израдио наставнички савет ове школе.
30. Правила о владању ученика Учитељских Школа.
31. Дисциплинска правила за ученике средњих школа.
32. Норме о преласку ђака основних школа из млађих у старије разреде.
33. Програм правила за испитивање кандидата за учитеље цртања и лепог писања.
34. Измене правила о испиту зрелости (схватање и примена чл. 3 и 5).
35. Правила по којима ће учитељи и ученици основних школа ићи у цркву и певати у цркви недељом и празником.
36. Правила о писању и штампању уџбеника за средње и основне школе.
37. Измене и допуне у правилима о полагању учитељских испита ученица Више Женске Школе.

38. Правила о полагању учитељског испита из музике и певања за средње школе.

39. Правила за оцењивање владања и похођења школе ученика и ученица у средњим школама.

40. Правила о Вежбаоници (основној школи) при Учитељ. Школи.

41. Правила о грађењу школских зграда.

42. Правила о полагању учитељског испита из црквеног певања за средње школе.

43. Норме за оцењивање уџбеника, књига за школске књижнице и за поклањање ученицима.

44. Нацрт правила о школским књигама и другим наставним средствима за народне, средње и стручне школе.

45. Правила о испитима у средњим школама.

46. Правила о испиту зрелости у гимназијама и реалкама.

47. Правила Фонда пок. Димитрија С. Николића-Беље.

48. Правила о намени, руковању и трошењу новца из школарине.

49. Правила за штампање уџбеника Велика Школе.

б) Наставни планови и програми.

1. Ревизија наставног плана у гимназији.

2. Наставни план за Учитељску Школу према новим законским изменама.

3. Наставни план за Богословију.

4. О програмима из свих гимназијских предмета, које су израдиле нарочите комисије.

5. О плану за израду Христових прича као школске књиге за Вишу Женску Школу, који је предложио митрополит Михаило.

6. О програму за израду појединих књига као уџбеника основних и средњих школа.

7. Нацрт програма наставних предмета у основној школи.

8. Распоред наставних предмета на разреде и часове у шесто-разредној основној школи.

9. План за давање кућевних задатака ученицима средњих школа.

10. Предлог за наставни план за варошке, сеоске и женске основне школе.

11. Детаљни програми за основне ниже и више и продужне школе према наставном плану, који је утврђен (1883).

12. О преуређењу средњошколске наставе.

13. Наставни план за Учитељске Школе (1887).

14. Наставни програм за телесно и војно вежбање у средњим школама.

15. План за учење српског језика у I р. где су ђаци несрпске народности као што је на Јалији и Дорћолу.

16. Програм за Више Женске Школе.

17. Стадни наставни план и програм за гимназије.

18. Програми за нижу и вишу основну школу.

19. Наставни планови и програми за три типа наших средњих школа (1899).
20. Наставни планови и програми за Грађанске Школе.
21. Наставни планови за Више Женске Школе.
22. Наставни планови и програми за Девојачке Школе.
23. Наставни планови и програми за основне школе.
24. Наставни програми за средње школе (1901).
25. Наставни план за све Учитељске Школе (1904).

в) Друга школска и просветна питања.

1. Треба ли поклањати књиге ученицима о годишњим испитима, и утврђен списак тих књига за основне, средње и Више Женске Школе.
2. Треба ли ниже гимназије у Зајечару, Чачку, Крушевцу и Ужицу подићи на степен целих гимназија.
3. Списак потребних учила за основне школе.
4. Списак књига за образовање учитеља по којима ће се испитивати учитељски кандидати, који нису редовно свршили прописне школе.
5. О награђивању референата књига.
6. Како да се поправи дисциплина у нашим основним и средњим школама.
7. Може ли се дозволити оним ученицима који уче један разред, да полагају приватни испит из свију предмета дотичног разреда и тиме накнаде оно што су пропустили редовним учењем.
8. О штампању књига за поклањање ученицима на испитима а нарочито оним у новоослобођеним крајевима.
9. Да се писцима уџбеника при прештампавању књига даје $\frac{1}{2}$ првашње награде.
10. О прештампавању школских књига.
11. Како да се удесе практична учитељска предавања на да буду од веће користи.
12. Може ли се у реалци и гимназији предавати по истоветним програмима по предлогу наставне комисије.
13. О подели Србије на реоне што се тиче средњих школа због нагомилавања ученика у неким школама.
14. Списак учила за цртање у средњим школама.
15. Списак књига за спрему професорских кандидата за Богословљу.
16. О предлогу др. Клајна из Келна да се заведу метеоролошке станице у Србији.
17. О уређењу Женске Учитељске Школе.
18. За које предмете треба да има уџбеника.
19. О уџбеницима у средњим школама.
20. Списак одређених уџбеника за средње школе.
21. О уџбеницима у основним школама.
22. О набављању књига за поклањање ученицима о годишњим испитима.

23. О уједначењу оцена из владања у свима средњим школама.
24. Да се изради план и програм за писање књига, које ће се поклањати о годишњим испитима.
25. О књигама за књижнице основних школа по селима и градовима (спискови).
26. О дивитима за употребу у школама.
27. О школским клаупама.
28. Списак учила у основној школи за физику, минералологију и хемију.
29. Мишљења поводом предлога појединих школских надзорника у средњим школама, чији су предлози достављани Савету на оцену, на пр. треба ли установити осми разред гимназије; треба ли установити интернат за ђаке, чији родитељи не живе у месту где се уче, итд. итд.
30. О укидању годишњих испита у средњим школама.
31. О усправном писању у основној школи.
32. Стечаји за буквар, читанке и друге школске књиге.
33. Да писци подносе по три књиге своје, две за референте а једну за књижницу Министарства Просвете.
34. Свођење шесторазредних гимназија на четвороразредне и обрнуто.
35. Да ли да се уведе руски језик у наше средње школе, у које разреде и с колико часова.
36. За које наставне предмете и за које разреде основне школе треба да има уџбеника.
37. О издвајању реалног одсека у засебну школу под именом реалка.
38. О отварању Јавних Библиотека у Србији.
39. О превођењу ученика Учитељских Школа у старије разреде и о учитељском испиту.
40. О приватним средњим школама.

г) Школске књиге.

Необично велики број књига прошао је кроз Главни Просветни Савет. Неке је он оцењивао и по два, три, четири и више пута. Поређати све те књиге, почињући од Катихизиса малог и Катихизиса пространог, био би велики посао и без особите вредности. Зато се овде и изостављају њихова имена. Довољно је само знати да су напред истакнутим појмом „школске књиге“ обухваћени: а. уџбеници за основне и средње школе; б. помоћне ручне књиге за ђаке основних и средњих школа; в. помоћне књиге за наставнике; г. књиге за школске књижнице; д. књиге за поклањање ученицима о годишњим испитима; ђ. географске карте, слике и друга наставна средства; е. напослетку и неке књиге за Велику Школу на пр. Синтактички задаци II део: наука о временима и начинима од др. Јована Туромана за слушаоце Велике Школе, али које Савет није хтео да прегледа „јер није надлежан“.

д) Нешколске књиге.

Сем школских слате су Главном Просветном Савету и књиге које нису имале никакве везе са школом и наставом. И ових је књига било веома много. Многи су их слали, да би биле препоручене за школске књижице, зато су и молили за оцену и препоруку, а ко зна, понекоме је било можда задовољство да му књига изађе пред Савет, па и ако ће бити одбијена. За ове књиге не може се рећи да су без вредности али оне нису морале задавати посао Главном Просветном Савету. Књиге као што су: Статичко израчунавање и конструкција обичних и железничких мостова, О гајењу биљака за исхрану стоке, О берби грожђа и прављењу вина, Присподобни (упоредни) земљопис, Поп Коста, О набавци приплодних говеда, О свинчету итд. итд. беху само, и ако по себи корисне, нов терет за Главни Просветни Савет, који га је често доводио у забуну коме да даде на оцену такве књиге. Практичне вредности од набрајања и ових књига не би било, те се и то изоставља. Оволико је доста, да се утврди још једна врста особитог посла, који је вршио Главни Просветни Савет.

IV Једна оправдана жеља на крају хиљадитог састанка.

Ево смо изнели бледу слику одушевљеног, плодног и по српску просвету кориснога рада Главног Просветног Савета за 30 година на 999 састанака. Ево је већ при крају и 1000. састанак, који је посвећен прегледу живота и рада Главног Просветног Савета. Сасвим је оправдано да се сад запитамо: какве се жеље истичу данас у души нашој? — Ја мислим да не грешим, ако кажем да на уснама већине, који мисле и воде рачуна о Главном Просветном Савету читам: *време је да се ипак реформише. Треба да се реформише*, вероватно мисли и овај уважени збор. *Треба да се реформише* и моје је дубоко уверење. Али у чему? — Ја ћу бити слободан да искажем своје уверење и то у најкраћим потезима, јер се време последњег састанка првог периода саветског ближи крају.

1. Главни Просветни Савет треба да буде и од сад важна просветна установа, која ће помагати концентрацију просветног рада и бити неуморни помагач Министарству Просвете. Чланови његови тога ради ваља да буду просветни радници из свих важнијих струка као и до сад. То ипак не треба да искључује бар с времена на време поделу чланова у два три стручна посебна одбора (на пр. одбор за основну, одбор за средњу и одбор за стручну наставу), да би се послови радили и с више интереса, а и брже и правилније свршавали. Сваки одбор, сем заједничких седница, треба да има овда онда и своје посебне, али ипак сваки рад појединих одбора ваља да се сматра као рад свега Главног Просветног Савета, а не само дотичног одбора.

2. У интересу успешнијег рада ваља Главном Просветном Савету дати могућности да може потпуно слободно радити и из властитих побуда, дакле бавити се појединим питањима по својој вољи и чинити потребне предлоге Министарству Просвете, коме остаје на вољу хоће ли их и усвојити и у колико.

3. Али да би се чланови његови могли посветити просветном раду свом вољом и снагом, веома је потребно да се Главни Просветни Савет не бави и личним питањима, која су без вредности и везе са општим просветним питањима, због чега се до сад врло много дангубило, много дангубило, много времена и снаге појединих чланова узалуд утрошило, па ипак тиме се просветни напредак није помогао. Напротив то је учинило те се често најжучније устајало против појединих чланова, па и свега Савета.

Време је да престане дуго дебатовање на саветским састанцима ради договарања о отпуштању из службе или враћања у службу обично незаслужних радника, тим пре што одостојнима за државну службу ретко кад да се и говори сад у Савету. Нека се регулише спедијалним законима све што се тиче личних ствари, у колико то није, па нека те ствари раде поједини чиновници Министарства, којима то мора бити посао, а Савет нека је од сад од тога сасвим поштеђен. Ваљда нико више неће тврдити да је важно питање: да ли да се врати у службу нека личност, која је због доказане кривице пре тога из службе отпуштена, и да тим питањем треба и у будуће, каткад и на три четири састанка, да се занима Главни Просветни Савет?! Зашто би и од сад на пр. бавио се Савет квалификацијама ма којег просветног радника, кад има комисија за полагање професорских испита, чији су чланови плаћени за сваки испит који држе и који могу давати мишљење и о квалификацијама свих наставника средњих школа кад и за то искрене потреба?

4. Па и чисто стручни просветни рад Просветног Савета треба да се ограничи. Сем просветног законодавства, правила, планова, програма и упутства остаје, њему још школска књижевност, из које се морају искључити књиге без везе са школским задацима, управо које се не додирују са школским васпитањем. Зашто да се и од сад упућују Гл. Просв. Савету књиге као „О набавци приплодних говеда“ и т. д., кад се то њега не тиче, па и ако су те књиге одличне садржине, али ипак за то нису за школ. књижице народних школа као год ни Историја француске револуције и т. д. и т. д.

5. У саставу Главног Просветног Савета ваља да буде више сталности. Дешавало се да расправљање једног питања почну једни чланови, дебата се наставља уз помоћ других, а дефинитивну одлуку доносе трећи и четврти! — Оно често мењање чланова, оно преметање њихово од редовних за ванредне, па их сасвим изоставе и онда почињу опет као редовни, није служило успешнијем извођењу циља, то ће свако признати.

Реформа Главног Просветног Савета у овом смислу није тешка, а несумњиво је да би била значајна. Она нам се сама намеће, кад се ма и летимично прегледа шта је све до сад преживео и радио Просветни Савет. Та реформа његова мора се узети као најоправданија жеља у овом часу. Са том жељом ми улазимо у нов период рада Просветног Савета, верујући да ће она бити и остварена.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

V Састанаџ Главног Просветног Савета.

Овде ће се изнети преглед чланова Главног Просветног Савета од почетка, 16 априла 1880 г., кад су постављени први чланови, па све до данас, 19 децембра 1909 г., кад је држан хиљадити састанаџ. Овај преглед изведен је из записника са састанака саветских. Из њега ће се видети: 1. ко су све били чланови, редовни и ванредни; 2. несталност чланова, почињући још од прве године; 3. како су често редовни постајали ванредни а ванредни редовни; 4. како поједини престану бити чланови, па после неког времена постану то онет; 5. честе промене председника и потпредседника; 6. мењање председника и потпредседника чак и у току једне исте године, итд.

1880 г.

Редовни:

председник др. Јосиф Панчић, професор Велике Школе.
потпредседник Јосиф Пецић, начелник просветног одељења.
Стојан Марковић, професор и ректор Велике Школе.
Панта Срећковић, професор Велике Школе.
Михаило Петковић, професор Велике Школе.
Јован Бошковић, библиотекар Народне Библиотеке.
Архимандрит Нестор, професор и ректор Богословије.
Јован Ђорђевић, професор и директор београдске гимназије.
Др. Јован Вадента, професор београдске гимназије.
Милан Миловук, професор и директор гимназије.
Др. Војислав Бакић, професор Учитељске Школе.

Новембра 19 постављен је Нићифор Дучић, библиотекар Народне Библиотеке, наместо Јована Бошковића, који је разрешен.

Ванредни:

Димитрије Нешић, професор Велике Школе.
Светомир Николајевић, професор Велике Школе.
Сима Живковић, професор и директор крагујевачке гимназије.
Милош Зечевић, професор београдске гимназије.
Светислав Вуловић, професор београдске гимназије.
Драгутин Плајел, професор реалке.
Светозар Милосављевић, проф. и управитељ Учитељске Школе.
Љубомир Ковачевић, професор Учитељске Школе.
Димитрије Протић, професор и директор крагујевачке ниже гимназије.
Тодор Мијушковић, професор и директор I ниже гимназије београдске.
Свештеник Никола Стајевић, београдски парох.
Сима Бимбић, професор и директор пожаревачке ниже гимназије.
Милош Давидовић, проф. и директор ваљевске ниже гимназије.
Светозар Никетић, проф. и директор јагодинске ниже гимназије.
Др. Стеван Мачај, лекар округа црногачког.
Др. Лаза Ђ. Лазаревић, лекар округа београдског.
Јован Југовић, учитељ I класе београдске основне школе.
Срећко Поповић, учитељ II класе основне школе у Ло

1881 г.

Редовни:

председник др. Јосиф Панчић, професор Велике Школе.
 потпредседник Јосиф Пецић, начелник просветног одељења.
 Стојан Марковић, професор Велике Школе.
 Панта Срећковић, професор Велике Школе.
 Архимандрит Нићифор Дучић, библиотекар Народ. Библиотеке.
 Др. Лазар Докић, београдски лекар и професор Велике Школе.
 Светозар Милосављевић, директор београдске гимназије.
 Др. Јован Валента, професор београдске гимназије.
 Милан Миловук, директор београдске реалке.
 Др. Војислав Бакић, професор Учитељске Школе.

Априла 16 разрешен је Јован Ђорђевић, пређашњи директор, а место њега је постављен Светозар Милосављевић, нови директор београдске гимназије.

Ванредни:

Др. Јован Туроман, професор Велике Школе.
 Светомир Николајевић, професор Велике Школе.
 Сима Живковић, директор крагујевачке гимназије.
 Стојан Марковић, директор ваљевске гимназије.
 Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
 Љубомир Ковачевић, управитељ Учитељске Школе у Београду.
 Светислав Вудовић, професор Велике Школе.
 Владимир Карић, професор београдске гимназије.
 Милован Маринковић, директор неготинске гимназије.
 Борислав Тодоровић, професор Учитељске Школе у Београду.
 Живојин Симић, привремени директор зајечар. ниже гимназије.
 Петар Ђорђевић, професор крагујевачке гимназије.
 Димитрије С. Јовановић, професор кушевачке ниже гимназије.
 Стеван Ловчевић, професор пожаревачке ниже гимназије.
 Андра Николић, професор београдске гимназије.
 Др. Јарослав Кужељ, лекар округа чачанског.
 Др. Лаза Б. Лазаревић, лекар округа београдског.
 Милан Настић, учитељ лознички.
 Ђорђе Тешић, учитељ београдски.
 Василије Јанковић, учитељ ваљевски.

У току године постављен је: Атанасије Поповић, професор крагујевачке гимназије.

1882 г.

Редовни:

председник Димитрије Нешић, ректор и проф. Велике Школе.
 потпредседник Јосиф Пецић, начелник Министарства Просвете.
 Милан Кујунџић, професор Велике Школе.
 Архимандрит Нићифор Дучић, библиотекар Народ. Библиотеке.
 Др. Војислав Бакић, професор Учитељске Школе.
 Архимандрит Нестор, професор Богословије.
 Милош Зечевић, професор београдске гимназије.
 Милан Миловук, професор и директор реалке.

Драгољуб К. Јовановић, професор II ниже гимназије београдске.
Др. Лаза Стефановић, лекар из Београда.

Ванредни:

Михаило Валтровић, чувар Народног Музеја.
Светислав Вуловић, професор Велике Школе.
Сима Живковић, професор и директор крагујевачке гимназије.
Љубомир Ковачевић, управитељ Учитељске Школе.
Милош Давидовић, директор смедеревске гимназије.
Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
Ђура Козарац, директор ниже гимназије шабачке.
Милоје Влајић, управитељ Учитељске Школе у Нишу.
Стојан Марковић, директор ниже гимназије ваљевске.
Јован Ђорђевић, професор Учитељске Школе.
Борислав Тодоровић, професор Учитељске Школе.
Димитрије С. Јовановић, професор ниже гимназије крушевачке.
Живојин Симић, приврем. директор ниже гимназије зајечарске.
Др. Бока Димитријевић, окружни физикус шабачки.
Сава Јовичић, учитељ карановачки.
Димитрије Дукић, учитељ шабачки.
Петар Никетић, учитељ београдски.

1883 г.

Редовни:

председник Димитрије Нешић, професор Велике Школе.
потпредседник Јосиф Пецић, начелник Министарства Просвете.
Милан Кујунџић, професор Велике Школе.
Љубомир Клаерић, професор Велике Школе.
Архимандрит Нићифор Дучић, библиотекар Народ. Библиотеке.
Др. Војислав Бакић, професор Учитељске Школе.
Архимандрит Нестор, ректор Богословије.
Милош Зечевић, професор београдске гимназије.
Милан Миловук, директор београдске реалке.
Драгољуб К. Јовановић, професор II београдске ниже гимназије
Др. Лаза Стефановић, секретар Министарства Унутраш. Дела.

Ванредни:

Михаило Валтровић, професор Велике Школе.
Светислав Вуловић, професор Велике Школе.
Сима Живковић, директор крагујевачке гимназије.
Љубомир Ковачевић, управитељ Учитељске Школе.
Јован Ђорђевић, професор Учитељске Школе.
Борислав Тодоровић, професор Учитељске Школе.
Живојин Симић, професор Учитељске Школе.
Ђура Козарац, директор београдске гимназије.
Милош Давидовић, директор смедеревске гимназије.
Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
Милоје Влајић, управитељ Нишке Учитељске Школе.
Димитрије С. Јовановић, професор Нишке Учитељске Школе.
Стојан Марковић, директор шабачке гимназије.

Протосинђел Никанор, професор Богословије.
 Драгутин Плајед, професор реалке.
 Др. Михаило Спиридоновић, окружни физикус шабачки.
 Др. Борђе Димитријевић, окружни физикус алексиначки.
 Сава Јовичић, учитељ из Краљева.
 Димитрије Дукић, учитељ из Шапца.
 Петар Никетић, учитељ из Београда.

1884 г.

Редовни:

председник Димитрије Нешић, професор Велике Школе.
 потпредседник Јосиф Пецић, начелник Министарства Просвете,
 а после Ст. Д. Поповић потпредседник, јер се Пецић не хте
 примити.
 Љубомир Клерих, професор Велике Школе,
 Стеван Д. Поповић, референт за основну наставу.
 Нићифор Дучић, библиотекар Народне Библиотеке.
 Др. Војислав Бакић, професор Учитељске Школе.
 Драгољуб К. Јовановић, професор II београд. ниже гимназије.
 Др. Лаза Стефановић, секретар Министарства Унутраш. Дела.

Ванредни:

Михаило Валтровић, професор Велике Школе.
 Светислав Вуловић, професор Велике Школе
 Сима Живковић, директор крагујевачке гимназије.
 Љубомир Ковачевић, управитељ Учитељске Школе.
 Јован Ђорђевић, професор Учитељске Школе.
 Борислав Тодоровић, професор Учитељске Школе.
 Бура Козарац, директор београдске гимназије.
 Милош Давидовић, директор смедеревске гимназије.
 Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
 Милоје Влајић, управитељ Учитељске Школе нишке.
 Димитрије С. Јовановић, професор београдске гимназије.
 Стојан Марковић, директор шабачке ниже гимназије.
 Протосинђел Никанор, ректор Богословије.
 Драгутин Плајер, директор београдске реалке.
 Др. Михаило Спиридоновић, лекар окр. шабачког.
 Др. Борђе Димитријевић, лекар окр. алексиначког.
 Сава Јовичић, учитељ у Краљеву.
 Димитрије Дукић, учитељ у Шапцу.
 Петар Никетић, учитељ у Београду.

1885 г.

Редовни:

председник Димитрије Нешић, проф. Велике Школе.
 потпредседник Архимандрит Нићифор Дучић, библиотекар На-
 родне Библиотеке.
 Јосиф Пецић, начелник просветног одељења.
 Драгиша Милутиновић, проф. Велике Школе.
 Љубомир Ковачевић, управитељ Учит. Школе.
 Јеврем А. Илић, професор Богословије.

Бура Козарац, директор београд. гимназије.
 Драгутин Плајел, директор београд. реалке.
 Др. Лаза Стефановић, секретар Мин. Унутр. Дела.

25 фебруара постао је редов. члан др. Никола Ј. Петровић, ре-
 ферент за основну наставу.

Од 6 септ. редов. члан је Живојин Симић, секретар Министарства
 Просвете.

Ванредни :

Милан Андоновић, професор Велике Школе.
 Димитрије С. Јовановић, проф. београд. гимназије.
 Милош Давидовић, директор смед. гимназије.
 Јован Ђорђевић, проф. Учит. Школе.
 Др. Мита Поповић, лекар.
 Др. Павле Стејић, лекар.
 Петар Никетић, учитељ београдски.
 Срећко Поповић, учитељ лознички.

1886 г.

Редовни :

председник Димитрије Нешић, професор Велике Школе.
 потпредседник Архимандрит Нићифор Дучић, библиотекара,
 он отпуштен а изабран
 Јосиф Пецић, начелник просвет. одељења, он пензионисан и онда
 Стеван Д. Поповић који је постао начелник место Пецића.
 Др. Никола Ј. Петровић, референт за осн. наставу.
 Драгиша Милутиновић, проф. Вел. Школе.
 Светислав Вуловић, проф. Вел. Школе.
 Љубомир Ковачевић, управитељ Учит. Школе.
 Јеврем А. Илић, проф. Богословије.
 Бура Козарац, директор београд. гимназије.
 Драгутин Плајел, директор реалке.
 Др. Лаза Стефановић, инспектор санитет. завода.

Ванредни :

Михаило Валтровић, проф. Вел. Школе.
 Милан Андоновић, проф. Вел. Школе.
 Сима Живковић, директор краг. гимназије.
 Јефта Ђорђевић, директор II београд. гимназије.
 Тодор Мијужковић, директор I н. гимн. београд.
 Јован Ђорђевић, проф. Учит. Школе.
 Аћим Пивљаковић, директор јагодин. н. гимн.
 Петар Живковић, проф. београд. реалке.
 Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
 Др. Војислав Бакић, проф. Учит. Школе у Београду.
 Борислав Тодоровић, проф. Учит. Школе.
 Живко Поповић, проф. београд. гимназије.
 Др. Павле Стејић, физикус Управе града Београда.
 Никола Стајевић, протојереј.
 Лазар Ј. Обрадовић, учитељ београдски.

1887 г.

Редовни :

председник Стеван Д. Поповић, начелник Мин. Просвете.
 потпредседник Михаило Валтровић, чувар Народ. Музеја.
 Др. Никола Петровић, референт за осн. наставу.
 Светислав Вуловић, проф. Вел. Школе
 Јован М. Жужовић, проф. Вел. Школе.
 Бура Козарац, директор београд. гимназије.
 Љубомир Ковачевић, управитељ Учит. Школе.
 Момчило Иванић, проф. београд. реалке.
 Др. Милан Јовановић, срески лекар.

Од 30 јануара и архимандрит др. Никодим Милаш, ректор Богословије.

Ванредни :

Светомир Николајевић, проф. Вел. Школе.
 Др. Љубомир Недић, суплент Вел. Школе.
 Коста Црногорац, проф. II београд. ниже гимн.
 Живко Поповић, професор београд. гимназије.
 Владимир Карић, проф. београд. гимназије.
 Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
 Миленко Обрадовић, директор ваљев. ниже гимназије.
 Михаило Ђуровић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Борислав Тодоровић, проф. Београд. Учитељ. Школе.
 Димитрије Довијанић, директор парафин. ниже гимн.
 Јанићије Манојловић, проф. уживке реалке.
 Сретен Ј. Стојковић, проф. београд. гимназије.
 Миладин Тутуновић, проф. неготин. ниже гимназије.
 Др. Лаза К. Лазаревић, шеф одељења Опште Државне Болнице.
 Др. Михаило Спиридововић, физикус окр. шабачког.
 Никола Крупчевић, свештеник топчидерски.
 Никола Р. Поповић, учитељ у Београду.
 Марко Антоновић, учитељ у Београду.
 Илија Миљковић, учитељ у Петровцу.
 Јаков Големовић, учитељ у Нишу.

1888 г.

Редовни :

председник Стеван Д. Поповић, начелник Мин. Просвете.
 потпредседник Михаило Валтровић, чувар Народног Музеја.
 Др. Никола Ј. Петровић, референт за осн. наставу.
 Светислав Вуловић, проф. Вел. Школе.
 Јован М. Жужовић, проф. Вел. Школе.
 Бура Козарац, директор београд. гимн.
 Љубомир Ковачевић, управитељ Београд. Уч. Школе.
 Момчило Иванић, проф. крагујев. гимназије.
 Др. Милан Јовановић, лекар.

Ванредни :

Панта Срећковић, проф. Вел. Школе.
 Др. Јован Туроман, проф. Вел. Школе.

Јован Бошковић, проф. Вел. Школе.
Милан Андоновић, проф. Вел. Школе.
Јеврем А. Илић, проф. Богословије.
Јован Ђорђевић, проф. Учитељ. Школе.
Др. Војислав Бакић, проф. Учит. Школе.
Милоје Влајић, управитељ Нишке Учит. Школе.
Сима Живковић, директор крагујев. гимназије.
Баса Филиповић, директор чачан. ниже гимназије.
Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
Милош Давидовић, директор смедерев. ниже гимназије.
Кузман Паштровић, директор ужичке реалке.
Милован Маринковић, директор шабачке гимн.
Живко Поповић, проф. београдске реалке.
Стеван Довчевић, проф. београд. гимназије.
Мита Живковић, проф. београд. гимназије.
Др. Милан Васић, лекар окр. Ђупријског.
Филип Видаковић, учит. осв. школе у Београду.
Јаков Големовић, учитељ у Нишу.

1889 г.

Редовни:

председник Стојан Марковић, проф. Вел. Школе.
потпредседник Јован Ђаја, начелник Мин. Просвете.
Јован Ђорђевић, проф. Вел. Школе.
Сима Лозанић, проф. Вел. Школе.
Др. Никола Ј. Петровић, директор II београд. гимназије.
Ђура Козарац, директор I београд. гимназије.
Љубомир Ковачевић, професор Београд. Учитељ. Школе.
Живко Поповић, проф. београд. реалке.
Милош Миловановић, проф. Београд. Учит. Школе.
Милан Недељковић, проф. Вел. Школе.
Др. Љубомир Недић, проф. Вел. Школе.
Петар Ђорђевић, проф. I београд. гимназије.

Ванредни:

Петар Живковић, директор ужичке реалке.
Михаило Михаиловић, проф. београд. ниже гимназије.
Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
Милош Давидовић, директор крагујев. гимназије.
Др. Војислав Бакић, управитељ Учитељ. Школе у Београду.
Димитрије С. Јовановић, директор пожар. гимназије.
Живан Живановић, директор пирот. ниже гимназије.
Јован Миодраговић, управитељ Нишке Учит. Школе.
Ђорђе Станојевић, проф. Војне Академије.
Протосинђел Фирмилијан, проф. Богословије.
Момчило Иванић, проф. II београд. гимназије.
Стеван Предић, проф. I београд. гимназије.
Миливоје Симић, проф. београд. ниже гимназије.
Др. Милан Јовановић, лекар општине београдске.
Др. Светозар Атанасијевић, лекар округа ваљев.

Др. Милан Васић, лекар окр. ђупријског.
 Јанко Караматић, учитељ у Шапцу.
 Коста Петровић, учитељ у Београду.
 Михаило Ризнић, учитељ у Нишу.

1890 г.

Редовни :

председник Стојан Марковић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Д. Поповић, начелник Мин. Просвете.
 Јован Ђорђевић, проф. Вел. Школе.
 Сима Лозанић, проф. Вел. Школе.
 Др. Никола Ј. Петровић, директор II београд. гимн.
 Ђура Козарац, директор I београд. гимн.
 Љубомир Ковачевић, проф. Војне Академије.
 Живко Поповић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Милош Миловановић, проф. Београд. Учитељ. Школе.
 Милан Недељковић, проф. Вел. Школе.
 Пера Ђорђевић, проф. I београд. гимн.
 Милан Капетановић, проф. Вел. Школе.

Ванредни :

Петар Живковић, директор уџичке реалке.
 Милован Маринковић, директор београд. ниже гимн.
 Др. Војислав Бакић, управитељ Београд. Учит. Школе.
 Димитрије С. Јовановић, директор крушев. гимн.
 Илија Душманић, директор пожарев. гимн.
 Јован Миодраговић, управитељ Нишке Учит. Школе.
 Добросав Ружић, директор зајечар. гимн.
 Архимандрит Фирмилијан, проф. Богословије.
 Марко Велизарић, проф. I београд. гимназије.
 Михаило Михаиловић, проф. београд. ниже. гимн.
 Стеван Ловчевић, проф. I београд. гимн.
 Васа Димић, проф. I београд. гимн.
 Стеван Предић, проф. I београд. гимн.
 Божидар Прокић, проф. II београд. гимн.
 Љубомир Јовановић, проф. II београд. гимн.
 Др. Павао Поповић, санитар. капетан.
 Милош Велицки, учитељ у Београду.
 Јаков Големовић, учитељ у Београду.
 Урош Благојевић, учитељ у Београду.

1891 г.

Редовни :

председник Стојан Марковић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Д. Поповић, начелник Мин. Просвете.
 Милан Недељковић, проф. Вел. Школе.
 Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Вел. Школе.
 Милан Капетановић, проф. Вел. Школе.
 Љубомир Ковачевић, проф. Војне Академије.
 Ђура Козарац, директор I београд. гимн.

Др. Никола Ј. Петровић, директор II београд. гимн.
 Милован Маринковић, проф. београд. ниже гимн.
 Живко Поповић, проф. Београд. Учитељ. Школе.
 Др. Војислав Бакић, управитељ Београд. Учитељ. Школе.
 Стеван Ловчевић, проф. I београд. гимназије.

Ванредни:

Живко Милосављевић, проф. Вел. Школе.
 Димитрије С. Јовановић, директор крушев. гимн.
 Борђе Анђелковић, директор јагод. ниже гимн.
 Лука Лазаревић, директор ваљев. ниже гимн.
 Милорад Петровић, директор књаж. ниже гимн.
 Богољуб Тирић, проф. нишке гимназије.
 Живан Живановић, проф. београдске ниже гимназије.
 Васа Димић, професор I београдске гимназије.
 Архимандрит Фирмилијан, ректор Богословије.
 Борђе Х. Нинић, професор неготин. ниже гимназије.
 Јован Миодраговић, проф. Београдске Учитељске Школе.
 Др. Павао Поповић, санитетски капетан.
 Стеван Предић, проф. I београд. гимназије.
 Љубомир П. Ђирић, проф. шабачке гимназије.
 Љубомир Јовановић, проф. II београд. гимназије.
 Михаило Шљивић, проф. II београд. гимназије.
 Михаило Јовић, управитељ основне школе код Саборне Цркве.
 Димитрије Соколовић, учитељ палил. основне школе.

1892 г.*Редовни:*

председник Стојан Марковић, професор Велике Школе.
 потпредседник Пера II. Борђевић, начелник Мин. Просвете.
 Милан Недељковић, проф. Велике Школе.
 Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Велике Школе.
 Љубомир Ковачевић, проф. Велике Школе.
 Бура Козарац, директор I београд. гимназије.
 Др. Никола Ј. Петровић, директор II београд. гимназије.
 Бура Милијашевић, директор III београд. гимназије.
 Др. Војислав Бакић, управитељ Београд. Учит. Школе.
 Живко Поповић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Стеван Ловчевић, проф. I београд. гимназије.
 Живан Живановић, проф. III београд. гимназије.

Ове године били су потпредседници и Љубомир Ковачевић и Ст. Ловчевић, један за другим.

Ванредни:

Живко Милосављевић, проф. Велике Школе.
 Борђе Станојевић, проф. Војне Академије.
 Др. Павао Поповић, инспектор санитета.
 Милош Давидовић, директор смедер. гимназије.
 Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
 Петар Живковић, директор ужичке реалке.
 Димитрије С. Јовановић, директор крушев. гимназије.

Светозар Никетић, проф. Богословије.
 Стеван Бајаловић, проф. београд. реалке.
 Михаило Поповић, проф. крушев. гимназије.
 Лука Лазаревић, проф. I београд. гимназије.
 Јован Миодраговић, проф. Учитељ. Школе београдске.
 Сава Антоновић, проф. Учитељ. Школе београдске.
 Милош Марковић, проф. крагујев. гимназије.
 Љуба Јовановић, проф. II београдске гимназије.
 Никодије Стевановић, учитељ из Београда.
 Ђока Ивковић, учитељ из Свилајинца.
 Димитрије Путниковић, учитељ из Београда.
 Станоје Николић, учитељ из Београда.

1893 г.

Редовни:

председник Стојан Марковић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Јеврем А. Илић, начелник Мин. Просвете, а после
 Ст. Довчевић, нови начелник Мин. Просвете.
 Јован Ђорђевић, проф. Вел. Школе.
 Др. Јован Туроман, проф. Вел. Школе.
 Сима Лозанић, проф. Вел. Школе.
 Љубомир Клерич, проф. Велике Школе.
 Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Велике Школе.
 Архимандрит Инокентије, ректор Богословије.
 Др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 Др. Никола Ј. Петровић, директор II београд. гимн.
 Др. Никола Ј. Николић, лекар.
 Стеван Давидовић, проф. београд. реалке.

У овој години је био редовни члан и Димитрије Јосић, управитељ
 Учит. Школе, пошто је Бакић отишао у Велику Школу.

Ванредни:

Гргур Миловановић, проф. Вел. Школе.
 Драгутин С. Милутиновић, проф. Вел. Школе.
 Др. Милан Јовановић, проф. Војне Академије.
 Др. Богдан Гавриловић, проф. Вел. Школе.
 Мијалко Ђирић, проф. Вел. Школе.
 Стеван Тодоровић, проф. београд. реалке.
 Димитрије Јосић, проф. Београд. Учитељ. Школе.
 Момчило Иванић, проф. I београд. гимназије.
 Јосиф Ковачевић, проф. београд. реалке.
 Милоје Влајић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Љубомир Стојановић, проф. II београд. гимн.
 Сима Бимбић, директор смеџер. ниже гимназије.
 Васа Филиповић, директор чачан. гимн.
 Милош Давидовић, директор краг. гимн.
 Јован Митровић, директор свилај. ниже гимн.
 Мата Млинар, проф. краг. гимн.
 Јован Шпалхал, проф. краг. гимн.
 Јован Несторовић, директор зајеч. гимн.
 Михаило Јовић, учитељ код Саборне Цркве.
 Петар Црчевић, учитељ у Такову.

1894 г.

Редовни :

- председник Стојан Марковић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете, а
 доцније начелник Мин. Просвете Сретен Ј. Стојковић, који
 је био редовни члан као директор I београд. гимназије.
 Др. Јован Туроман, проф. Вел. Школе.
 Сима Лозанић, проф. Вел. Школе.
 Љубомир Клерих, проф. Вел. Школе.
 Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Вел. Школе.
 Јеврем А. Илић, проф. Богословије.
 Др. Никола Николић, лекар.
 Лука Лазаревић, управитељ Београд. Учит. Школе.
 Архимандрит Фирмилијан, ректор Богословије.
 Стеван Давидозић, проф. београд. реалке.

Ванредни :

- Др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 Јован М. Жујовић, проф. Вел. Школе.
 Милан Недељковић, проф. Вел. Школе.
 Др. Богдан Гавриловић, проф. Вел. Школе.
 Живко Милосављевић, проф. Вел. Школе.
 Драгутин Плајел, директор београд реалке.
 Михаило Марковић, директор вишке гимн.
 Димитрије Јовановић, директор II београд. гимн.
 Ђура Милијашевић, директор III београд. гимн.
 Михаило Поповић, директор крушев. гимн.
 Ранко Петровић, управитељ Нишке Учит. Школе.
 Милош Марковић, директор краг. гимназије.
 Живко Поповић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Јован Миодраговић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Момчило Иванић, проф. I београд. гимн.
 Љубомир Јовановић, проф. II београд.
 Стеван Веселиновић, проф. Богословије.
 Михаило Јовић, учитељ из Београда.
 Илија Радосављевић, учитељ из Ниша.
 Станоје Николић, учитељ из Београда.

1895 г.

Редовни :

- председник Андра Ђорђевић, проф. Велике Школе, а после
 председник Светислав Вуловић, ректор Вел. Школе.
 потпредседник Др. Војислав Бакић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Вел. Школе.
 Др. Драгутин Мијушковић, проф. Вел. Школе.
 Др. Богдан Гавриловић, проф. Вел. Школе.
 Др. Јован Цвијић, проф. Вел. Школе.
 Стеван Ловчевић, директор I београд. гимн.
 Јеврем А. Илић, управитељ Београд. Учит. Школе.
 Димитрије Јосић, проф. Богословије.

Јован М. Жујовић, проф. Вел. Школе, који је поднео оставку и ова му је уважена, а постављен је Димитрије С. Јовановић, директор II београд. гимн.
 Архимандрит Фирмилијан, ректор Богословије.
 Стеван Давидовић, проф. београд. реалке.

Ванредни :

Гргур Миловановић, проф. Вел. Школе.
 Стеван Јакшић, проф. Вел. Школе.
 Мијалко Ђирић, проф. Вел. Школе.
 Сава Урошевић, проф. Вел. Школе.
 Михаило Шљивић, проф. Вел. Школе.
 Љуба Стојановић, проф. Вел. Школе.
 Богдан Поповић, проф. Вел. Школе.
 Димитрије Довијанић, директор III београд. гимн.
 Живко Поповић, проф. Београд. Учит. Школе.
 Др. Борђе Ђорђевић, проф. III београд. гимн.
 Петар Живковић, директор ваљев. гимн.
 Михаило Марковић, директор нишке гимн.
 Богољуб Тирић, управитељ Нишке Учит. Школе.
 Лаза Ј. Обрадовић, учитељ из Пирота.
 Илија Миљковић, учитељ из Београда.

1896 г.

Редовни :

председник Светислав Н. Вуловић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Живојин П. Симић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Вел. Школе.
 Др. Драгутин Мијушковић, проф. Вел. Школе.
 Др. Богдан Гавриловић, проф. Вел. Школе.
 Стеван Јакшић, проф. Вел. Школе.
 Стеван Ловчевић, директор I београд. гимназије.
 Јеврем А. Илић, управитељ Учит. Школе.
 Димитрије Јосић, професор Богословије.
 Димитрије С. Јовановић, директор II београд. гимн.
 Момчило Иванић, проф. I београд. гимн.
 Архимандрит Фирмилијан, ректор Богословије.

Ванредни :

Богдан Поповић, проф. Вел. Школе.
 Михаило Михаиловић, директор београд реалке.
 Михаило Марковић, директор нишке гимназије.
 Петар Живковић, директор ваљев. гимн.
 Димитрије Довијанић, директор III београд. гимн.
 Коста Ивковић, директор лесковачке ниже гимн.
 Мита Живковић, директор пожарев. гимназије.
 Срет. Ј. Стојковић, проф. београд реалке.
 Богољуб Тирић, проф. учит. школе.
 Јован Миодраговић, проф. Учит. Школе.
 Љубомир Миљковић, проф. II београд. гимн.
 Љубомир Јовановић, проф. II београд. гимн.

Др. Лаза Димитријевић, физикус окр. подунавског.
Др. Демостен Николајевић, општ. лекар из Београда.
Јован Максимовић, учитељ из Београда.
Михаило Станојевић, учитељ из Београда.

1897 г.*Редовни :*

председник Михаило Валтровић, проф. Вел. Школе.
потпредседник Живојин П. Симић, начелник Мин. Просвете, а
после њега Ст. Ловчевић, нови начелник, а после Миленко
Марковић, референт за осн. наставу.
Ранко Петровић, вршилац дужности реф. за осн. наставу, а
доцније Јов. Миодраговић, реф. за осн. наставу.
Стеван Јакшић, проф. Велике Школе.
Андра Стевановић, проф. Велике Школе.
Бождар Прокић, проф. Велике Школе.
Стеван Ловчевић, директор београд. гимн.
Димитрије Довијанић, директор II београд. гимн.
Јеврем А. Илић, професор Богословије.
Милован Маринковић, проф. II београд. гимн.
Момчило Иванић, проф. I београд. гимн.
Љубомир Миљковић, професор I београд. гимназије.
Лука Лазаревић, проф. I београд. гимн.

Ванредни :

Васа Филиповић, директор чачан. гимн.
Михаило Марковић, директор нишке гимн.
Коста Ивковић, директор лесков. н. гимн.
Мита Живковић, директор пожарев. гимн.
Петар Деспотовић, управитељ Учит. Школе.
Миљивоје Симић, директор врањ. гимн.
Васа Димић, проф. III београд. гимн.
Михаило Банић, проф. пожарев. гимн.
Богољуб Тирић, проф. Учит. Школе.
Јован Миодраговић, проф. Учит. Школе.
Стеван Фотић, проф. шабач. гимн.
Јосиф Ковачевић, проф. београд. реалке.
Љубомир Јовановић, проф. II београд. гимн.
Др. Демостен Николајевић.
Илија Миљковић, учитељ из Београда.
Илија Радосављевић, учитељ из Београда.

1898 г.*Редовни :*

председник Михаило Валтровић, проф. Вел. Школе.
потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.
Јован Миодраговић, референт за осн. наставу.
Стеван Јакшић, проф. Вел. Школе.
Андра Стевановић, проф. Вел. Школе.
Бождар Прокић, проф. Вел. Школе.

Др. Милан Јовановић-Батут, проф. Вел. Школе.
 Димитрије Довијанић, директор II београд. гимн.
 Јеврем А. Илић, проф. Богословије.
 Лука Лазаревић, проф. I београд. гимн.
 Љубомир Миљковић, проф. II београд. гимн.
 Момчило Иванић, проф. I београд. гимн.

Ванредни:

Милош Давидовић, директор краг. гимн.
 Алекса Новаковић, директор јагод. гимназије.
 Михаило Банић, директор пожарев. гимн.
 Светозар Атанацковић, директор смед. н. гимн.
 Јован Докић, проф. I гимн. београд.
 Коста Ивковић, директор нишке гимн.
 Јован Шпихал, директор ужичке реалке.
 Стеван Фотић, проф. шабачке гимн.
 Др. Војислав Ђорђевић, школски лекар из Београда.
 Петар А. Типа, проф. II београд. гимн.
 Др. Сима Тројановић, проф. III београд. гимн.
 Др. Милан Шевић, проф. I београд. гимн.
 Хенрих Лилер, проф. II београд. гимн.
 Павле Ј. Поповић, проф. I београд. гимн.
 Сретен М. Аџић, проф. Учитељске Школе.
 Стеван Веселиновић, проф. Богословије.
 Васа Љубичић, учитељ у Шапцу.
 Ђорђе Ивковић, учитељ у Београду.
 Милован Слешчевић, учитељ у Нишу.
 Јован Максимовић, учитељ у Београду.

1899 г.

Редовни:

председник Др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Светолик Радовановић, проф. Вел. Школе.
 Богдан Поповић, проф. Вел. Школе.
 Др. Михаило Петровић, проф. Вел. Школе.
 Јеврем А. Илић, протојереј, ректор Богословије.
 Михаило Марковић, директор гимн. Краља Александра.
 Сретен Ј. Стојковић, директор гимн. Вука Ст. Караџића.
 Јован Миодроговић, референат за основну наставу.
 Лука Лазаревић, проф. гимн. Краља Александра.
 Милоје Влајић, надзорник народних школа за град Београд.

Ванредни:

Др. Драгољуб Павловић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Др. Никола Вулић, ванредни проф. Велике Школе.
 Коста Ивковић, директор гимн. Краља Милана I.
 Јован Несторовић, директор зајечарске гимн.
 Миливоје Симић, директор гимн. Кнеза Милоша Великог.
 Михаило Банић, директор гимн. Кнеза Михаила.
 Светозар Атанацковић, директор гимн. Господара Јевр. Обреновића.

Сретен М. Аџић, управитељ Учитељске Школе у Јагодини.
 Др. Селимир Ђорђевић, лекар из Београда.
 Петар А. Типа, проф. гимн. Краља Александра I.
 Др. Милан Шевић, проф. В. С. Караџића.
 Милутин Драгутиновић, проф. гимн. В. С. Караџића.
 Хенрик Лилер, проф. гимн. Краља Александра.
 Стеван М. Веселиновић, проф. Богословије.
 Павле Ј. Поповић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Миленко Вукићевић, проф. гимн. В. С. Караџића.
 Димитрије Путниковић, учитељ из Београда.
 Јован Максимовић, учитељ из Београда.
 Михаило Стевановић, учитељ из Пожаревца.

1900 г.

Редовни:

председник Др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Светозар Радовановић, проф. Вел. Школе.
 Богдан Поповић, проф. Вел. Школе.
 Др. Михаило Петровић, проф. Вел. Школе.
 Архимандрит Кирило, ректор Богословије.
 Михаило Марковић, директор гимн. Краља Александра.
 Сретен Ј. Стојковић, директор гимн. В. С. Караџића.
 Јован Миодраговић, референт за осн. наставу.
 Јован Ђ. Докић, управитељ В. Ж. Школе.
 Лука Лазаревић, проф. гимн. Краља Александра.
 Милоје Влајић, надзорник осн. школа за град Београд.

Ванредни:

Др. Драгољуб Павловић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Слободан Јовановић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Др. Никола Вулић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Миливоје Симић, директор гимн. Кнеза Милоша Великог.
 Светозар Атанацковић, директор гимназије Господара Јеврема
 Обреновића.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учитељ. Школе у Јагодини.
 Михаило Банић, директор гимн. Кнеза Михаила.
 Љубомир Миљковић, проф. гимн. В. С. Караџића.
 Љубомир Ђирић, надзорник народ. школа за округ пиротски.
 Павле Аршинов, проф. В. Ж. Школе у Београду.
 Петар А. Типа, проф. гимн. Краља Александра I.
 Хенрик Лилер, проф. гимн. Краља Александра I.
 Јован Н. Томић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Павле Ј. Поповић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Димитрије Путниковић, виши учитељ. грађ. школе у Београду.
 Михаило Јовић, учитељ из Београда.

1901 г.

Редовни:

председник др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.

- Др. Светолик Радовановић, проф. Вел. Школе.
 Бока Станојевић, проф. Вел. Школе.
 Др. Михаило Петровић, проф. Вел. Школе.
 Др. Јован Цвијић, проф. Вел. Школе.
 Михаило Марковић, директор гимн. Краља Александра I.
 Сретен Ј. Стојковић, директор гимн. В. С. Караџића.
 Лука Лазаревић, референт за осн. наставу.
 Сретен Ж. Пашић, управник В. Ж. Школе Краљице Драге.
 Стеван М. Веселиновић, референт Мин. Просвете за црквене послове.
 Др. Стеван М. Окановић, надзорник основних школа за град Београд.

Ванредни :

- Слободан Јовановић, проф. Вел. Школе.
 Др. Драгољуб Павловић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Живојин Перић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Јанко Лукић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Миливоје Симић, директор гимн. Кнеза Милоша Великог.
 Михаило Банић, директор гимн. Кнеза Михаила.
 Светозар Атанацковић, директор гимн. Господара Јеврема Обреновића.
 Сретен М. Ацић, управитељ Мушке Учитељ. Школе у Јагодини.
 Светозар Д. Видаковић, проф. гимн. В. С. Караџића.
 Богољуб Тирић, проф. гимн. В. С. Караџића.
 Стеван Фотић, шк. надзорник за округ подрински.
 Павле Аршинов, проф. В. Ж. Школе Краљице Драге.
 Љубомир Јовановић, проф. гимн. В. С. Караџића и доцент Вел. Школе.
 Др. Бока Николић, школски лекар.
 Павле Ј. Поповић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Јаша М. Продановић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Миленко Вукићевић, проф. гимн. В. С. Караџића.
 Драгољуб Поповић, проф. Богословије.
 Димитрије Путњиковић, в. учитељ грађ. школе у Боограду.
 Јован Максимовић, в. учитељ грађ. школе у Београду.

1902 г.

Редовни :

- председник др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 погпредседник Стеван Довчевић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Светолик Радовановић, проф. Вел. Школе.
 Др. Јован Цвијић, проф. Вел. Школе.
 Др. Михаило Петровић, проф. Вел. Школе.
 Сретен Ј. Стојковић, директор гимназије Вука Ст. Караџића.
 Сретен Ж. Пашић, управитељ В. Жен. Школе Краљице Драге.
 Стеван М. Веселиновић, референт за црквене послове.
 Момчило Иванић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Драгутин Антић, проф. В. Ж. Школе Краљице Драге.
 Др. Никола Вудић, вршилац дужности референта за осн. школу.

Ванредни :

- Др. Драгољуб М. Павловић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Јанко Лукић, проф. Вел. Школе.
 Лука Лазаревић, директор гимн. Краља Александра I.
 Михаило А. Поповић, директор гимн. Доситеја Обрадовића.
 Миливоје Симић, директор гимн. Кнеза Милоша Великог.
 Михаило Банић, директор гимн. Кнеза Михаила.
 Светозар Атанацковић, директор гимназ. Господара Јеврема Обреновића.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учител. Школе у Јагодини.
 Димитрије Јовановић, управитељ В. Ж. Школе Кнегиње Љубице.
 Архимандрит Иларион Весић, заступник ректора Богословије Св. Саве.
 Светозар Д. Видаковић, проф. гимн. Вука Ст. Караџића.
 Богољуб Тирић, проф. гимн. Вука Ст. Караџића.
 Стеван Фотић, школски надзорник за округ подрински.
 Јован Миодраговић, проф. гимн. Вука Ст. Караџића.
 Сава Антоновић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Јосиф Ковачевић, проф. гимн. Вука Ст. Караџића.
 Др. Светозар Марковић, школски лекар из Београда.
 Димитрије Путниковић, привр. виши учитељ грађ. школе у Београду.
 Јован Максимовић, привр. в. учитељ грађ. школе у Београду.

1903 г.*Редовни :*

- председник др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Марко Т. Леко, проф. Вел. Школе.
 Др. Стеван Марковић, проф. Вел. Школе.
 Др. Драгољуб Павловић, проф. Вел. Школе.
 Живојин Перић, проф. Вел. Школе.
 Сретен Ј. Стојковић, директор гимн. Вука Ст. Караџића.
 Живојин П. Симић, директор гимн. Јосифа Панчића.
 Љубомир М. Протић, референт за основну наставу.
 Стеван М. Веселиновић, референт за цркв. послове.
 Ђока Анђелковић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Момчило Иванић, проф. гимн. Краља Александра I.

Ванредни :

- Др. Никола Вулић, проф. Вел. Школе.
 Јанко Лукић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Михаило А. Поповић, директор гимн. Доситеја Обрадовића.
 Миливоје Симић, директор гимн. Кнеза Милоша Великог.
 Михаило Банић, директор гимн. Кнеза Михаила.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учит. Школе у Јагодини.
 Архимандрит Иларион Весић, заступник ректора и професор Богословије Св. Саве.
 Ранко Петровић, проф. гимн. Краља Александра I.
 Коста Стојановић, проф. гимн. В. Ст. Караџића.
 Стеван Фотић, директор гимн. Господар Јеврема Обреновића.

Настас Петровић, проф. Мушке Учитељске Школе у Јагодини.
 Миливоје Ј. Поповић, проф. Богословије Св. Саве.
 Велимир Вукићевић, надзорник народних школе за округ сме-
 деревски.
 Др. Светозар Марковић, школски лекар из Београда.
 Димитрије Путниковић, виши учитељ грађ. школе у Београду.
 Михаило Јовић, виши учитељ грађ. школе у Београду.

1904 г.

Редовни :

председник др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Марко Т. Леко, ректор Вел. Школе.
 Др. Стеван Марковић, проф. Вел. Школе.
 Живојин М. Перић, проф. Вел. Школе.
 Сретен Ј. Стојковић, директор гимн. Вука Ст. Караџића.
 Живојин П. Симић, директор гимн. Јосифа Панчића.
 Љубомир М. Протић, референт за основну наставу.
 Бока Анђелковић, професор I београд. гимн.
 Момчило Иванић, проф. I београд. гимн.

Ванредни :

Светозар Атанацковић, директор и професор гимназије Војводе
 Милана Обреновића.
 Сретен Ж. Пашић, управитељ В. Ж. Школе у Београду.
 Сима Златичанин, директор и проф. Немањине гимназије.
 Борђе С. Стојковић, директор и проф. неготинске гимн.
 Сава Антоновић, проф. гимн. Јосифа Панчића.
 Јован Миодраговић, проф. гимн. Вука Ст. Караџића.
 Божо Кнежевић, проф. I београдске гимназије.
 Владимир Д. Стојановић, школски надзорник за град Београд.
 Свештеник Добросав Ковачевић, проф. Богословије.
 Др. Стеван Рибникар, лекар из Београда.
 Михаило Стевановић, учитељ из Београда.
 Протођакон Љубомир Марковић, учитељ из Београда.

1905 г.

Редовни :

председник др. Војислав Бакић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Стеван Ловчевић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Драгољуб М. Павловић, проф. Вел. Школе.
 Јанко Лукић, проф. Вел. Школе.
 Павле Ј. Поповић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Др. Чедомиљ Митровић, ванредни проф. Вел. Школе.
 Сретен Ј. Стојковић, директор II београд. гимн.
 Васа Димић, директор I београд. гимн.
 Јован Н. Томић, библиотекар Народне Библиотеке.
 Љубомир М. Протић, референт за основну наставу.
 Ранко Петровић, проф. III београд. гимназије.
 Др. Миливоје Н. Јовановић, проф. II београд. гимн.

Ванредни :

Миливоје Симић, директор крагујев. гимназије.
 Михаило Бобић, директор нишке гимназије.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учит. Шк. у Јагодини.
 Сима Златичанин, директор врањ. гимназије.
 Никола М. Ракић, директор пиротске гимназије.
 Павле Аршинов, проф. В. Ж. Школе у Београду.
 Петар А. Тина, проф. I београд. гимназије.
 Никола Лазић, проф. II београд. гимназије.
 Михаило Р. Живковић, проф. ужичке гимназије.
 Мирко Поповић, проф. II београд. гимназије.
 Милутин К. Драгутиновић, проф. III београд. гимназије.
 Михаило Ј. Борђевић, проф. I београд. гимназије.
 Урош Благојевић, учитељ, председник Учит. Удружења.
 Др. Светозар Марковић, школски лекар из Београда.
 Михаило Милошевић, учитељ из Београда.

1906 г.*Редовни :*

председник Сава Урошевић, проф. Вел. Школе.
 потпредседник Сретен Ј. Стојковић, директор реалке.
 Др. Петар Л. Вукићевић, врш. дужности начел. Мин. Просвете.
 Др. Драгољуб М. Павловић, ванредни проф. Универзитета.
 Јанко Лукић, проф. Вел. Школе у пензији.
 Павле Ј. Поповић, ванредни проф. Универзитета.
 Др. Чедомиљ Митровић, ванред. проф. Универзитета.
 Васа Димић, директор I београд. гимназије.
 Јован Н. Томић, библиотекар Народ. Библиотеке.
 Љубомир М. Протић, рефернат за осн. наставу.
 Ранко Петровић, проф. III београд. гимназије.
 Др. Миливоје Н. Јовановић, проф. II београд. гимназије.

Ванредни :

Миливоје Симић, директор крагујев. гимназије.
 Михаило Бобић, директор нишке гимназије.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учит. Школе у Јагодини.
 Протојереј Стеван М. Веселиновић, ректор Богословије Св. Саве.
 Љубомир Миљковић, директор шаб. гимназије.
 Сима Златичанин, директор врањ. гимназије.
 Никола М. Ракић, директор пирот. гимназије.
 Никола Лазић, професор реалке.
 Михаило Р. Живковић, проф. ужичке гимназије.
 Мирко М. Поповић, проф. II београд. гимназије.
 Милутин К. Драгутиновић, професор реалке.
 Михаило Ј. Борђевић, професор I београд. гимназије.
 Др. Светолик П. Стевановић, проф. I београд. гимназије.
 Урош Благојевић, учитељ, председник Учитељског Удружења.
 Др. Светозар Марковић, школ. лекар из Београда.
 Михаило Милошевић, учитељ из Београда.

WWW.UNILIB.R 1907 г.

Редовни:

- председник Сава Урошевић, проф. Универзитета.
 потпредседник др. Петар Л. Вукићевић, вршилац дужности
 начел. Мин. Просвете.
 Др. Драгољуб М. Павловић, проф. Универзитета.
 Стеван Ловчевић, директор II београд. гимназије.
 Васа Димић, директор I београд. гимназије.
 Ранко Петровић, директор III београд. гимназије.
 Јован Н. Томић, библиотекар Народ. Библиотеке.
 Павле Ј. Поповић, ванредни професор Универзитета.
 Др. Чедомиљ Митровић, ванредни проф. Универзитета
 Др. Душан Рајичић, референт за осн. наставу.
 Петар А. Типа, проф. I београд. гимназије.
 Др. Миливоје Н. Јовановић, проф. II београд. гимназије.

Ванредни:

- Михаило Поповић, директор зајечар. гимназије.
 Миливоје Симић, директор крагујев. гимназије.
 Светозар Атанацковић, директор ужичке гимназије.
 Михаило Бобић, директор нишке гимназије.
 Мидош Ст. Динић, директор пожарев. гимназије.
 Сртеј М. Аџић, управитељ Мушке Учит. Шк. у Јагодина.
 Љубомир М. Протић, управитељ Женске Учит. Шк. у Београду.
 Љубомир Миљковић, директор шабачке гимназије.
 Борђе С. Стојковић, директор негот. гимназије.
 Светозар Обрадовић, управитељ В. Ж. Шк. у Крагујевцу.
 Сима Златичанин, директор врањ. гимназије.
 Др. Милан Радовановић, управник Опште Држ. Болнице.
 Сава Антоновић, проф. II београд. гимназије.
 Јосиф Ковачевић, проф. београд. реалке.
 Мирко М. Поповић, проф. II београд. гимназије.
 Добросав М. Ковачевић, проф. Богословије Св. Саве.
 Михаило Ј. Борђевић, проф. I београд. гимназије.
 Др. Светолик П. Стевановић, проф. I београд. гимназије.
 Урош Благојевић, учитељ из Београда.
 Михаило Станојевић, учитељ из Београда.

1908 г.

Редовни:

- председник Сава Урошевић, проф. Универзитета.
 потпредседник Миливоје Ј. Поповић, начелник Мин. Просвете.
 Др. Драгољуб М. Павловић, ред. проф. Универзитета.
 Васа Димић, директор I београд. гимназије.
 Ранко Петровић, директор III београд. гимназије.
 Сава Антоновић, директор реалке.
 Миливоје Симић, директор II београд. гимназије.
 Јован Н. Томић, библиотекар Народ. Библиотеке.
 Павле Ј. Поповић, ванредни проф. Универзитета.
 Др. Чедомиљ Митровић, ванредни проф. Универзитета.
 Др. Миливоје Н. Јовановић, проф. II београд. гимназије.
 Јован Ђ. Јовановић, референт. за осн. наставу.

Ванредни :

Светозар Атанацковић, директор ужичке гимназије.
 Михаило Бобић, директор нишке гимназије.
 Петар А. Типа, директор зајечар. гимназије.
 Милош Ст. Динић, директор пожарев. гимназије.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учит. Школе у Јагодини.
 Љубомир М. Протић, управитељ Ж. Учит. Школе у Београду.
 Борђе С. Стојковић, директор неготин. гимназије.
 Светозар Обрадовић, управитељ В. Ж. Школе у Крагујевцу.
 Сима Златичанин, директор врањ. гимназије.
 Богдан Ј. Јанковић, директор ваљев. гимназије.
 Никола М. Ракић, директор пирот. гимназије.
 Др. Милан Радовановић, управник Опште Држ. Бол.
 Живојин Ј. Јуришић, проф. реалке.
 Мирко М. Поповић, проф. II београд. гимназије.
 Светислав М. Максимовић, проф. I београд. гимн.
 Др. Петар А. Вукићевић, проф. реалке.
 Михаило Ј. Борђевић, проф. I београд. гимн.
 Др. Светолик П. Стевановић, проф. I београд. гимн.
 Урош Благојевић, учитељ из Београда.
 Михаило Станојевић, учитељ из Београда.

1908 и 1909 г.*Редовни :*

председник др. Михаило Петровић, проф. Универзитета.
 потпредседник Миливоје Ј. Поповић, начелник Мин. Просвете.
 Ранко Петровић, директор III београд. гимназије.
 Сава Антоновић, директор I београд. гимназије.
 Миливоје Симић, директор II београд. гимназије.
 Јосиф Ковачевић, директор реалке.
 Љубомир М. Протић, управитељ Ж. Уч. Школе.
 Павле Ј. Поповић, ванр. проф. Универзитета.
 Др. Чедомиљ Митровић, ванр. проф. Универзитета.
 Др. Душан Рајичић, врш. дуж. референта за основну наставу.
 Мирко М. Поповић, проф. II београд. гимназије.
 Светислав М. Максимовић, проф. I београд. гимназије.

Ванредни :

Светозар Атанацковић, директор ужичке гимназије.
 Михаило Бобић, директор нишке гимназије.
 Петар А. Типа, директор зајечарске гимназије.
 Милош Ст. Динић, директор пожарев. гимназије.
 Сретен М. Аџић, управитељ М. Учит. Школе у Јагодини.
 Лука Јевремовић, управитељ Уч. Школе у Алексинцу.
 Протојереј Ст. М. Веселиновић, ректор Богословије Св. Саве.
 Сретен Ж. Пашић, управитељ В. Ж. Школе у Београду.
 Др. Милан Радовановић, управник Опште Држ. Болнице.
 Борђе С. Стојковић, директор негот. гимназије.
 Сима Златичанин, директор врањ. гимназије.
 Димитрије Ј. Тричковић, директор крушев. гимназије.
 Светозар Обрадовић, управитељ В. Ж. Школе у Крагујевцу.

Богдан Ј. Јанковић, директор ваљев. гимназије.
 Живојин Ј. Јуришић, проф. реалке.
 Миљивоје Башић, проф. III београд. гимназије.
 Др. Светозар П. Стевановић, проф. I београд. гимназије.
 Михаило Јовић, учитељ из Београда.
 Михаило Станојевић, учитељ из Београда.

Када је 19 децембра 1909 г. држан хиљадити састанак, били су већ наименовани нови ванредни чланови Главног Просв. Савета, и то:

Михаило Бобић, директор нишке гимназије.
 Петар А. Типа, директор гимназије у Зајечару.
 Милош Ст. Динић, директор гимназије у Пожаревцу.
 Сретен М. Аџић, управитељ Мушке Учит. Школе у Јагодини.
 Протојереј Ст. М. Веселиновић, ректор Богословије Св. Саве.
 Светозар Марковић, директор гимназије у Чачку.
 Борђе И. Ничић, професор гимназије у Зајечару.
 Милан П. Зарић, професор гимназије у Ваљеву.
 Михаило Живковић, заступник директора ужичке гимназије.
 Чедомиљ Петровић, проф. реалке.
 Живојин Ј. Јуришић, проф. реалке.
 Миљивоје Башић, проф. III београдске гимназије.
 Др. Светозар П. Стевановић, управитељ В. Ж. Шк. у Београду.
 Павле М. Љотић, управитељ Учитељ. Школе у Алексицу.
 Др. Слободан Рибникар, лекар у Београду.
 Јосиф Маринковић, виши учитељ музике у II београд. гимназији.
 Борђе Јовановић, виши учитељ цртања у I београд. гимназији.
 Светислав Поповић, учитељ основне школе у Београду.
 Грујица Аџемовић, учитељ основне школе у Београду.

Нови редовни чланови нису били наименовани, јер горњима истиче рок у 1910 години.

Пословођа Гл. Пр. Савета у ово време био је Михаило Недељковић, секретар Министарства Просвете.

Издавања о животу и раду Главног Просветног Савета овим су завршена. Али је потребно да додамо ову напомену: још би се имало врло много да говори о постављеном питању, а особито о квалитету и стручној процени обилнога рада Главног Просветног Савета. Али, после моје оградe у претходној речи напред, надам се, нико ми неће замерити што ја то нисам учинио, а нарочито за ову свечану прилику. Напоследку и да сам хтео више да говорим, не бих могао, јер ми је за овај и иначе велики посао остављено врло кратко време: само размак од 998. до 1000. састанка. На 998. састанку тек утврђен је споразум да се 1000. свечано прослави, и да за тај састанак спреим овај преглед.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (франка). — Прегледи се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писача, враћају.

Одговорни уредник
 ЗАР. Р. ПОПОВИЋ

ШТАМПА
 ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА